

ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
“ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ”
МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ Й НАУКИ УКРАЇНИ

Власова Г.С., Сватєєв А.В., Клопов Р.В.

ОЛІМПІЙСЬКИЙ ТА ПРОФЕСІЙНИЙ СПОРТ

навчальний посібник
для студентів факультету фізичного виховання

Затверджено
Вченою радою ЗНУ
Протокол №

Запоріжжя
2008

УДК 794.032 (075.8)
ББК Ч.514. 9 я 73

Олімпійський та професійний спорт: Навчальний посібник для студентів факультету фізичного виховання / Уклад.: Власова Г.С., Сватъев А.В., Клопов Р.В. – Запоріжжя: ЗНУ, 2008. – 94 с.

Навчальний посібник містить розгорнутий аналіз теоретичних аспектів та актуальних проблем олімпійського та професійного спорту.

Видання призначене для студентів денного та заочного відділень спеціальностей: "Фізичне виховання", "Фізична реабілітація", "Олімпійський та професійний спорт" для забезпечення лекційних, практичних та самостійних занять.

Рецензент *Маліков М.В.*

Відповідальний за випуск Кузнецов А.О.

ЗМІСТ

Вступ	4
1. Вступ до предмету	6
1.1 Основні поняття	8
1.2 Класифікація видів спорт	15
2. Мета, завдання та функції професійного спорту	19
2.1 Загальні функції професійного спорту	20
2.2 Специфічні функції професійного спорту	25
3. Трансформація понять спортсмен-аматор та спортсмен– професіонал	27
4. Організація та управління професійним спортом	43
4.1 Професійна спортивна ліга	43
4.2 Переваги ліги	45
4.3 Організаційна структура ліги	46
5. Основні принципи Олімпійської хартії	54
5.1 Олімпійський рух та приналежність до нього	55
5.2 Олімпійський конгрес та солідарність	59
5.3 Олімпійські ігри	61
5.4 Олімпійська символіка	62
5.5 Міжнародний Олімпійський Комітет (МОК)	63
5.6 Кодекс допуску	65
6. "Драфт" - система добору спортсменів у командних видах професійного спорту	73
7. Питання до самоконтролю	93
Використана література	96

ВСТУП

З середини XIX століття спорт став соціальним феноменом. Аристократія почала регулярно займатися спортом для власного задоволення. Такий спорт називали любительським, виходячи з того, що аматор - це той, хто бере участь в якому-небудь виді діяльності виключно ради задоволення і розваги. Згідно з і встановленими ними правилами аристократи не допускали до своїх змагань тих, хто міг мати помітну перевагу в силі і майстерності, обумовлене їх професією, - тобто робітників - трелювальників. Відповідно спорт, яким займалися робітники отримав статус професійний. Поступове класове протиріччя|суперечність| між любительським і професійним спортом почало зникати, проте з'явилась нова відмінність - грошова винагорода. Якщо аматорство - спортивна діяльність, яка не переслідує мети видобування матеріального прибутку, то заняття спортом для професійного спортсмена, навпаки, виступають основним джерелом заробітку.

Спорт вищих досягнень став в кінці XX століття товаром. Але це не звичайний товар. Він є соціальним і культурним надбанням людства. У діяльності Міжнародного олімпійського комітету і міжнародних спортивних федерацій стали|почали| переважати комерційні міркування. Економічна доцільність стає рушійною силою сучасного спорту, а маркетинг — основним напрямом їх діяльності.

У олімпійській хартії був розділ з кодексом допуску|допущення| спортсменів до Олімпійських Ігор і

визначенням статусу аматорства. Допускалися на Ігри лише ті, хто задовольняв цьому статусу.

Наочною областю дисципліни є вивченні історії виникнення і розвитку професійного спорту, його вплив на особистість і суспільство; виявлення впливу соціально-економічного стану суспільства на розвиток професійного спорту; установлення взаємозв'язку професійного спорту з іншими сферами суспільної діяльності; характеристика видів професійного спорту; визначення оптимальної організаційної структури професійного спорту і його економічних і правових основ; обґрунтування ефективних методів добору і підготовки спортсменів; аналіз стану і перспектив розвитку професійного спорту біля світі, біля тому числі в Росії і Україні.

Мета навчальної дисципліни "Олімпійський і професійний спорт" перебуває в наданні майбутнім фахівцям необхідних знань по олімпійському і професійному спорті (основні поняття і їхнє трактування; історія розвитку; соціальні, економічні, маркетингові, аспекти; спортивне тренування і перспективи розвитку в олімпійському і професійному спорті).

1. Вступ до предмету

Сучасний спорт вдає із себе діяльність змагання, підготовку до неї, а також специфічні стосунки, норми і досягнення, пов'язані з цією діяльністю. Вже в XIX столітті сталося ділення спорту на «любительський» і професійний, що було закріплене в Олімпійській Хартії. Якщо розглядати формулювання спорту, приведені вище, то можна відзначити, що для двох складових спорту структура діяльності змагання в окремих дисциплінах, система тренування спортсменів і команд принципово не розрізняються. Основні розбіжності «аматорського» і професійного спорту пов'язані з системою змагань (календарем) і специфічними стосунками, нормами і досягненнями, на які накладаються специфічні чинники, пов'язані з економічними (фінансовими) проблемами. Змагання і діяльність змагання ті, що є основним компонентом спорту набувають в професійному спорті додаткового значення не лише як засоби досягнення високих спортивних результатів, але і як чинник, що забезпечує здобуття прибули, за рахунок заходів маркетингу (збуту споживчих послуг): продажу квитків, атрибутики, прав на теле- і радіотрансляції, виконання контрактів між організаторами і іншими установами, розміщення реклами, проведення спортивних лотерей, продажу акцій спортивного клубу і продажу гравців. Основні відмінності між спортсменами-професіоналами і спортсменами - «аматорами» полягають в тому, що для перших спорт є основним заняттям, професією, а для других заняття спортом проходять паралельно з навчанням, службою в армії, поліції,

роботою. В даний час жорсткі грані між професійним і «аматорським» спортом стираються і останній часто називають напівпрофесійналом.

Історія розвитку професійного спорту має свої особливості. Вона тісно пов'язана з розвитком видовищної індустрії, обслуговуючої сферу дозвілля, а також збуту спортивних товарів. Спортивне будівництво, підігрівається прагненням до максимального прибутку, у зв'язку з глядацьким інтересом населення. Підприємці використовують цей інтерес і прагнення до здорового, активного відпочинку. Проте бізнесмени вкладають засоби в ті види спорту, які володіють найбільшим видовищем, особливо в спортивні командні ігри і баскетбол зокрема. Все це супроводиться нестримною рекламою, що також приносить прибуток організаторам змагань, клубам і самим спортсменам. Історики спорту соціалістичних країн і СРСР в період до 80-х років XX століття, як правило, характеризували професійний спорт в негативних формулюваннях. Вони відзначали, що професійний спорт в умовах капіталістичного виробництва розривається на незліченні життєві прояви, що взаємно виключають. У основі цього - загальне підпорядкування в буржуазному товаристві всіх сфер життя людини законам товарного виробництва. Все це має історичний характер і може бути усунене лише з ліквідацією капіталістичного способу виробництва. Буржуазний професійний спорт, як частина видовищної індустрії є однієї з форм «масової культури» зі всіма її негативними властивостями. Західні історики спорту дискутують над проблемою, що ж головне: «Спорт для людини або чоловік для спорту». На їх

думку, в сучасному спорті досягнення розцінюються як перемоги однієї країни над іншою, спортивний престиж набуває значення соціальної або державної проблеми. У професійному спорті виникають спортивні суспільства і клуби, де купують і продають чемпіонів, з'являється спортивна реклама, завдяки якій чемпіони стають засобом витягання доходів. Елемент гри, який переважав на початковій стадії розвитку спорту зникає. Проте в західній літературі зустрічається і об'єктивна оцінка професійної діяльності в спорті, який сам по собі є чинником рабства людини-спортсмена, якщо він не регулюється людськими і суспільними законами в тій мірі, в якій це вимагає будь-яка інша професія.

До кінця XX сторіччя чітко визначилися три різновиди сучасного спорту, що мають різну цільову спрямованість і критерії ефективності: 1) олімпійський спорт; 2) масовий спорт; 3) професійний спорт.

1.1 Основні поняття

У основі масового (народного) спорту лежить використання засобів спорту для гармонічного розвитку людини, укріплення здоров'я і профілактики захворювань, самоствердження і самопізнання, раціональної організації дозвілля.

Професійний спорт - сфера розважального бізнесу, біля якій спортсмени є робочою силою, а основним критерієм ефективності - прибутки. Спортивна майстерність, високі результати - це лише діючий засіб добування прибули.

Таким чином, олімпійський, масовий і професійний спорт - самостійні явища й області знань, що характеризуються принциповими розбіжностями, що, однак, не виключає їхнього часткового збігу і тісної взаємодії. Багато спортсменів, успіхів, що досягли, в олімпійському спорті ідуть для роботи з контрактів біля професійний спорт, що особливо яскраво виявляється в баскетболі, хокеї із шайбою, бейсболі, боксі і ряді інших видів спорту. Видатні спортсмени-професіонали (наприклад, біля тенісі) вважають дуже важливим для свого рейтингу брати доля в олімпійських турнірах.

Олімпійський спорт - є потужним стимул-реакцією для розвитку масового спорту, залучення в нього мільйонів людей різного віку, особливо дітей і молоді. Одночасно з масового спорту в олімпійський і професійний спорт відбирають талановитих спортсменів, що надалі домагаються видатних результатів.

Біля сфері олімпійського спорту вся діяльність концентрується на підготовці до Олімпійських ігор, їхньому успішному проведенні. Найвищим критерієм ефективності підготовки спортсменів є завоювання золотої медалі.

На сучасному етапі розвитку збільшуються специфічні риси олімпійського, масового і професійного спорту, відбувається усі більше їхнє відокремлення в самостійні галузі діяльності. Це відноситься не тільки до цільової спрямованості і критеріїв ефективності, але до й організаційно-управлінської, соціально-правової, фінансово-економічної діяльності. Принципові різниці відзначаються також біля системі добору спортсменів і планування

змагань, побудові підготовки спортсменів на всіх етапах багаторічного удосконалювання.

Наочною областю дисципліни є вивчення історії виникнення і розвитку професійного спорту, його вплив на особистість і суспільство; виявлення впливу соціально-економічного стану суспільства на розвиток професійного спорту; установлення взаємозв'язку професійного спорту з іншими сферами суспільної діяльності; характеристика видів професійного спорту; визначення оптимальної організаційної структури професійного спорту і його економічних і правових основ; обґрунтування ефективних методів добору і підготовки спортсменів; аналіз стану і перспектив розвитку професійного спорту біля світі, біля тому числі в Росії і Україні.

Мета навчальної дисципліни "Олімпійський і професійний спорт" перебуває в наданні майбутнім фахівцям необхідних знань по олімпійському і професійному спорті (основні поняття і їхнє трактування; історія розвитку; соціальні, економічні, маркетингові, аспекти; спортивне тренування і перспективи розвитку в олімпійському і професійному спорті).

Як будь-яка сфера людської діяльності, професійний спорт має свою специфічну термінологію: професійний спорт, спортсмен-професіонал, професійна спортивна ліга, професійний спортивний клуб, бізнес, маркетинг, спонсорство, асоціація спортсменів-професіоналів і ін.

Професійний спорт - різновид підприємницької діяльності спортсменів-професіоналів і спортивних функціонерів, метою

якого є виробництво спортивного видовища, що купує форму товару. Необхідна умова реалізації такого товару - його висока якість, забезпечувана майстерністю спортсменів, гострою конкуренцією між окремими спортсменами і командами, високоефективним маркетингом. Біля цих умов покупцями спортивного видовища стають як глядачі, так і інші суб'єкти ринку - промислові компанії, засоби масової інформації, а в окремих випадках і держава. Прінципово важливий інтерес глядачів до запропонованого видовища. Глядацький інтерес визначає не тільки прибутки від продаж квитків, різноманітних товарів і послуг, але і є першорядною умовою для висновку догод між лігами, клубами, спортсменами, з одного боку, спонсорами і засобами масової інформації - з іншою. Реалізація спортивного видовища дає можливість організаціям професійного спорту і спортсменам заповнити витрати, зв'язані з їх підприємницькою діяльністю, а при сприятливому збігу обставин діставати прибуток.

Розрізняють два основних підходи до розвитку професійного спорту: **комерційно-спортивний** і **спортивно-комерційний**. Основу першого підходу складає прагнення до максимальних прибутків і прибули, а чисто спортивна діяльність і спортивний результат розглядаються лише як засіб досягнення міль. Цей підхід превалює в американському професійному спорті. Другий підхід, більш характерний для міжнародного і європейського професійного спорту, на перший план висуває спортивний бік - спортивний результат, держтроту спортивної боротьби є пріоритетним моментом і обов'язковою умовою спортивного бізнесу. Розвіток

професійного спорту спортивно-комерційного типу викликає великий суспільний інтерес, що, зокрема, виражається біля фінансовій підтримці професійного спорту з боку держави.

Спортсмен-професіонал - кваліфікований спортсмен, що визнає спорт своєю основною професією і підписав трудову угоду (контракт) із відповідною організацією або приватною особою (клуб, команда, менеджер). Біля популярній і навіть науковій літературі 60-80-х років країн соціалістичної співдружності професійний спорт і спортсмени-професіонали були подані тільки з негативного боку і винятково з ідеологічних позицій. Проведемо деякі заголовки публікацій того годині: "Професійний спорт по своїй суті антигуманний", "Професійні спортсмени - раби ХХ сторіччя", "Бізнес і спорт - несумісні". Багато в чому ця позиція підтримувалася Міжнароднім олімпійським комітетом, що активно виступав проти професіоналізації і комерціалізації олімпійського спорту і не допускаючим спортсменів-професіоналів до Олімпійських ігор.

Однак наприкінці ХХ ст відношення до професійного спорту і спортсменів-професіоналів як біля МОК, так і у країнах, що раніш його не визнавали, відносилися упереджене і необ'єктивно, кардинально змінилося. Сьогодні в Росії, Україні й іншим країнам Східної Європи професійний спорт поступово перетворився в престижну сферу діяльності, а на спортсмена-професіонала дивлять як на висококваліфікованого фахівця, що професійно виконує свою роботу й одержує за неї адекватна винагорода. Змінилося і відношення МОК до професійного спорту. МОК не тільки допускає

спортсменів-професіоналів до Олімпійських ігор, але і всіляко стимулює доля у них. Відповідно до правових документів МОК спортсменом-професіоналом вважається тій, хто підписав трудовий контракт з організацією або приватною особою і цим визнав, що спорт є його основною трудовою діяльністю.

Професійна спортивна ліга (асоціація, союз, федерація, рада) - об'єднання професійних клубів, команд, спортсменів із метою проведення спільної спортивної і підприємницької діяльності.

Професійні спортивні ліги розробляють стратегію і тактику спортивної і підприємницької діяльності, системи змагань і правила їхній проведення, організують і проводять змагання серед спортсменів-професіоналів, здійснюють загальне керівництво діяльністю клубів із метою одержання більш високих прибутків.

Професійний спортивний клуб (команда) - приватна, акціонерна або корпоративна організація, що об'єднує різні групи людей із метою участі в спортивному бізнесі.

Бізнес - будь-який вигляд підприємницької діяльності, спрямованої на одержання прибутків. Біля спортивному бізнесі беруть доля функціонери, тренери, що обслуговує персонал, спортсмени-професіонали, агенти спортсменів, Асоціації спортсменів-професіоналів, спортивного судді, спортивні журналісти, власники спортивних споруджень і інші категорії працівників.

Маркетинг - система заходів щодо вивчення споживчого ринку й активного впливу на споживачів із метою розширення

ринку збуту товарів або послуг. Кінцева мета маркетингу перебуває в одержанні найбільшого прибутку біля відповідному виді підприємницької діяльності. Для цього необхідно: вивчення попиту на товари або послуги і планування їхнього асортименту; встановлення оптимальних цін на відповідні товари або послуги; ефективна реклама товарів або послуг; вишукування способів стимулювання збуту товарів або послуг. Маркетинг - це різновид комерційної активності, що сприяє одержанню великих прибутків і більш повному і якісному задоволенню підприємцями потреб споживачів. Це свого роду філософія спортивного бізнесу

Спонсорство - ділова угода, відповідно до якої один бік (спонсор) дає матеріальні засоби (гроші, товари, послуги) іншій боковій (клубу, команді, спортсменові) із метою реклами власної продукції або одержання визначених привілеїв (наприклад, звільнення від податків). У даний годину функціонування як професійного, так і олімпійського спорту без спонсорів практично неможливо.

Асоціація спортсменів-професіоналів - галузева профспілка, що веде боротьбу за розширення прав спортсменів-професіоналів і поліпшення їхнього добробуту. Спортсмені-професіоналі об'єднуються в асоціації, щоб захищати свої інтереси у спортивному бізнесі перед власниками команд і спортивних функціонерів, об'єднаними в потужну організацію - лігу. Спортсмені-професіоналі є учасниками загального бізнесу, але їхні інтереси не у усьому збігаються з інтересами власників клубів і керівників ліг. Сморід через свої асоціації домагаються біля власників клубів поліпшення

розумів праці і збільшення частки прибутків, справедливо вважаючи, що є основними обличчями в цьому різновиді бізнесу.

До спортивних функціонерів варто віднести власників команд, адміністративних працівників спортивних ліг і клубів, тренерів, а також людей різних професій, що вивчають споживчий ринок із метою надання спортивних послуг, ведуть пошук найбільш ефективних форм функціонування того або іншого вигляду професійного спорту, здійснюють зв'язку з громадськістю, займаються рекламою і до.

1.2 Класифікація видів спорту

Біля спорту є різноманітні класифікації його видів. Біля залежності від особливостей тренувальної і змаганням діяльності спортсменів смороду діляться на шість груп:

Перша група - атлетичні види спорту, зв'язані з гранично активною руховою діяльністю спортсмена (легка і важка атлетика, веслування академічна, веслування на байдарках і каное, спортивна і художня гімнастика, різні види спортивних ігор і єдиноборств і ін.).

Друга група - види спорту, біля яких рухова діяльність спортсмена спрямована на керування засобами пересування (автомобілем, літаком, мотоциклом, яхтою й ін.).

Третя група - види спорту з використанням спеціальної спортивної зброї (гвинтівки, цибулі й ін.).

Четверта група - види спорту, засновані на зіставленні результатів конструкторської діяльності (авіа- і судомоделювання й

ін.).

П'ята група - види спорту, зв'язані з пересуванням по місцевості (туризм, альпінізм і ін.).

Шоста група - види спорту, де діяльність спортсмена носити характер абстрактно-композиційного мислення (шахи, шашки й ін.) (Матвеев, 1977).

Однак ця класифікація неприйнятна для олімпійського спорту, тому що відповідно до Олімпійської хартії деякі види спорту з приведених груп не можуть бути подані в програмах Олімпійських ігор як що відповідають не основним критеріям, запропонованим до олімпійських видів спорту. Це, в основному, види спорту, дисципліни або види змагань, біля яких результати головним чином залежать від механічної рушійної сили. Тому так називані технічні види спорту, що входять біля другу і четверту групи (автомобільний спорт, водно-моторний спорт, літаковий спорт, мотоциклетний спорт, автотурбулентний спорт, спорт судномоделі і ін.) не можуть бути включені в програми Олімпійських ігор. Не входять біля програми Олімпійських ігор і види п'ятої і шостий груп.

Види спорту і дисципліни, що складають утримування програм Ігор Олімпіад і зимових Олімпійських ігор прийнято поділяти по іншому принципі Найбільш поширеної є класифікація, що відбиває специфіку рухів, а також структуру змаганням і тренувальної діяльності, характерну для різних видів спорту.

Ця класифікація включає наступні віди спорту:

- **циклічні** — бігові дисципліни легкої атлетики, плавання,

веслування академічна, веслування на байдарках і каное, велосипедний спорт, швидкісний біг на ковзанах, шорти-трек, лижні гонки;

- ***швидкісно-силові*** — важка атлетика, легкоатлетичні стрибки і метання; стрибки на лижах із трампліна:

- ***важкокординаційні*** — спортивна гімнастика, художня гімнастика, стрілянина стендова, стрілянина кульова, стрілянина з луку, синхронне плавання, фігурне катання, вітрильний спорт, грібний слалом, кінний спорт, фристайл:

- ***одноборства*** — бокс, фехтування, боротьба вільна, боротьба греко-римська, дзюдо, тхеквондо;

- ***спортивні ігри*** — баскетбол, бадмінтон, бейсбол, волейбол, гандбол, футбол, водяне порожнисто, хокей із шайбою, хокей на траві, настільний теніс, теніс, пляжний волейбол, керлінг:

- ***багатоборства і комбіновані види*** — сучасне п'ятиборство, легкоатлетичні десятиборство і семиборство, тріатлон, лижне двоеборство, біатлон.

Біля спеціальній літературі доводиться також класифікація олімпійських видів спорту, заснована на аналізі структури рухових дій. Відповідно до цієї класифікації, виділяються види спорту з циклічною, ациклічною і комбінованою структурою рухів. Для видів спорту з циклічною структурою рухів (плавання, веслування, швидкісний біг на ковзанах і т.п.) характерний багатократне повторення стереотипних циклів рухів.

Види спорту з ациклічною структурою рухів (боротьба, бокс, гімнастика, спортивні ігри й ін.) характеризуються різкою зміною

характеру рухової активності. Біля видів із комбінованою структурою рухів сполучиться робота циклічного й ациклічного характеру (багатоборства, біатлон і ін.).

Види спорту, спортивні дисципліни і види змагань можуть бути згруповані і по особливостях взаємодії спортсменів, що доповнює класифікацію, побудовану на основі специфіки рухових дій і структури змаганням діяльності (Таблиця. 1.1).

Таблиця 1.1

Класифікація видів спорту, спортивних дисциплін і видів змагань в аспекті міжособових взаємодій спортсменів (Barth, 1994, перероблене)

Характер межличностных взаимодействий	Воздействие		
	непрямое	прямое	с риском травмы
Индивидуальные	Легкоатлетические метания, тяжёлая атлетика, фигурное катание и т.п.	Беговые дисциплины легкой атлетики, плавание и т.п.	Бокс, различные виды борьбы, фехтование
Суммарно-групповые	Командные соревнования по пятиборью, спортивной гимнастике и т.п.		Эстафеты в легкоатлетическом беге и лыжных гонках
Синхронно-групповые	Бобслей (двойка, четверка), санный спорт (двухместные сани)	Гребля (командные лодки)	
Функционально-групповые	Парное катание, танцы и т.п.	Теннис, настольный теннис (пары), волейбол	Велоспорт (групповые гонки), футбол, хоккей, гандбол, баскетбол и т.п.

Відповідно до міжнародного статусу, що відбиває географічне поширення видів спорту, а також кількість країн їх що культивують, олімпійські види спорту можуть бути підрозділені на міжнародні (легка атлетика, плавання, гімнастика, спортивні ігри й ін.), поширені в переважній більшості країн, регіональні (наприклад, бейсбол, таеквондо, хокей на траві), що культивуються лише в деяких країнах;

народно-національні — розвигі серед окремих націй і народів.

У міру зростанню популярності спорту і розвитку міжнародного спортивного руху регіональні і навіть народно-національні види нерідко набувають характеру міжнародних. Зростанню популярності різних видів спорту значною мірою сприяє діяльність міжнародних спортивних організацій, загальні тенденції розвитку олімпійського спорту, включаючи комерційні і політичні аспекти.

2. Мета, завдання і функції професійного спорту

Генезис професійного спорту і дослідження його сучасного стану дозволяють стверджувати, що протягом всієї його історії відбувалася поступова трансформація окремих видів професійного спорту в спортивно-розважальний бізнес. Не дивлячись на високий рівень майстерності спортсменів, професійний спорт перестав бути спортом в первинному розумінні цього слова, а став різновидом розважальної індустрії. Пошуки джерел доходів і способів збільшення прибутку привели до зникнення в змаганнях самого спортивного духу.

Основне завдання професійного спорту впродовж всього розвитку — приносити дохід людям, які їм займаються (спортсмени, тренери, агенти, менеджери, власники команд, керівники ліг). Коли спорт пов'язаний з бізнесом, його цілі — перемога, здобуття грошей, досягнення слави і популярності. Це мета і сучасного професійного спорту, що вже не пов'язаного з бізнесом, а став їм. Головною в професійному спорті є вигода.

Американський професійний спорт, з одного боку, — потужна індустрія шоу-бізнесу, складова частина американського суспільства, що привертає до себе увагу мільйонів американців і що забезпечує фантастичні заробітки багатьом професійним спортсменам, а з іншої — сфера, що обмежує свободу людини, правда, що добровільно вибрав це. Крім того, спалахи насильства і грубості, вживання допінга і наркотиків знаходяться в контрасті з тим, що ми звикли чекати від спорту.

Професійно-комерційний спорт відтворює комерційний конфлікт, декілька пом'якшуючи, міфологізуючи його ідеєю "рівних можливостей" сторін, що змагаються, що дозволяє йому виступити як специфічна компенсаторна діяльність, споглядання якої дає можливість глядачеві задовольнити (на рівні уяви) основну його потребу, незадоволену в реальному житті, — успіх в конкурентних взаєминах. Оскільки професійний спорт тісно пов'язаний з різними сферами людської діяльності, для нього характерні велика різноманітність і багатоплановість. Виходячи з цього слід розрізняти загальні і специфічні функції професійного спорту.

2.1 Загальні функції професійного спорту

До загальних відносяться функції, які лише частково належать професійному спорту і фундаментальніше реалізуються іншими сферами людської діяльності, такі, як *оздоровча, виховна, освітня, видовище, комунікативна, рекламна* і ін.

Оздоровча функція полягає в зміцненні здоров'я і підвищенні

опірності організму до несприятливих дій довкілля за рахунок раціональної організованої рухової активності. Заняття спортом сприяють забезпеченню оптимального рівня розвитку рухових якостей і життєво важливих органів і систем організму людини, а також досконалому володінню руховими вміннями і навиками. Порівняно з іншими видами діяльності, які використовуються для зміцнення здоров'я, спорт ставить найбільш високі вимоги до функціональних можливостей організму, а отже, найбільшою мірою сприяє їх розвитку. Проте надмірні навантаження можуть привести до абсолютно протилежного ефекту - втрати здоров'я. Тому ця функція реалізується лише за умови адекватності тренувальних і змагань дій біологічним можливостям організму конкретного спортсмена.

Виховна функція полягає у формуванні у людини морально-етичних цінностей демократичного суспільства. Серед великої різноманітності ціннісних характеристик сучасного суспільства (особливо в США) соціологи віддають перевагу наступним: індивідуальні досягнення завдяки наполегливій праці; прагнення до перемоги в умовах жорсткої конкуренції; прагнення до вищого соціального статусу і матеріальної забезпеченості при рівних можливостях і пошані правив. У основі системи ціннісних орієнтацій масової свідомості в США лежить ідея "індивідуального успіху", який сприймається як успіх виключно особистий, де на перший план виступає не благо колективу, а успіх конкретної людини. Найбільш коштовною вважається особа, що досягла статусу і матеріального положення завдяки власним зусиллям в умовах змагань. Для досягнення успіху необхідно три основні якості особи: здібність до

важкої і наполегливої роботи; постійна спрямованість до перемоги в конкурентній боротьбі; прагнення до адекватної винагороди. Ці якості яскраво виявляються в професійному спорті. Спортсмени-професіонали своїм прикладом демонструють можливості людини в досягненні особистого успіху і є прикладом для наслідування, особливо молоді. Спорт сприяє формуванню особи і програми її поведінки. Реалізується це через необхідність наполегливо і усвідомлено тренуватися, змагатися, дотримуватися правил з метою досягнення можливо більшого успіху. Змагання перетворилося на США в головну соціальну цінність, яка закладена в поведінку більшості людей. Спорт виражає, стверджує, ритуалізує змагання, яке перетворене у важливий чинник в різних сферах життя.

Професійний спорт має виховне значення не лише для тих, хто їм безпосередньо займається. Відомий американський фахівець в області соціології спорту Г. Едвардс відзначав, що уболівальники — це не пасивні спостерігачі. Вони є співучасниками, важливим компонентом функціонування спорту як для суспільства в цілому, так і для конкретного індивіда. Завдяки своїй популярності і доступності сприйняття спорт формує початкові уявлення про життя у більшості людей. Заняття спортом сприяють вихованню чесності, благородства, вірності партнерам по команді, пошані правив і суперників, здібності до співпраці. Спорт істотно впливає на суспільну свідомість, залучення людей до підтримки етичних норм поведінки, звичаїв і поглядів, які займають домінуюче положення в суспільстві.

Спорт грає важливу роль в соціалізації особи. У американському суспільстві соціалізація особи розглядається як соціальний процес,

направлений на виховання і функціонування людини в суспільстві, підвищення його соціально-економічної ефективності відповідно до суспільних ідеалів. Соціалізація через спорт передбачає адаптацію особи до складної системи цінностей, норм і принципів, що існують у відповідному середовищі. Іншими словами, через спорт людина вчиться бути членом суспільства, сприймати загально визнані цінності, взаємини і норми поведінки. Спорт виконує важливі соціальні функції у відношенні не лише професіоналів, але і уболівальників.

Заняття спортом і спортивна доблесть є чинниками, які істотно впливають на досягнення високого соціального статусу. Заняття професійним спортом розглядаються в американському суспільстві як еталон виховання і мужності; прагнення до досягнення мети, спосіб придбання сили, життєвого досвіду, самостійності і інших соціально важливих якостей.

Освітня функція полягає в передачі і здобутті нових знань, умінь і навиків. Спортивна діяльність направлена на досягнення високих результатів і їй внутрішньо властивий творчий, евристичний характер. Дорога до нових перемог — це безперервний пошук нових засобів і методів підготовки. Це підтверджує істотне значення спорту як діяльності, яка заглиблює знання відносно можливостей людини і розширює їх кордони.

Видовищна функція полягає в задоволенні потреб суспільства в розвагах. Спорт з давніх часів користується великою популярністю як видовище. Сучасні засоби масових комунікацій, зокрема телебачення, сприяли тому, що аудиторія спортивних видовищ постійно розширювалася. Як показано вище, особливо це стосується найбільш

популярних видів професійного спорту. У основі видовищної привабливості спорту лежать об'єктивно властиві йому естетичні властивості. Не випадково спорт знайшов віддзеркалення в різних видах мистецтва і сам придбав ряд ознак мистецтва. Популярність спорту як видовища пояснюється також особливою емоційною доступністю, гостротою переживань, а також універсальністю "мови спорту", який доступний людям різних рас і віросповідань незалежно від мови їх спілкування.

Рекламна функція полягає в популяризації всіляких товарів, моди, послуг, способу життя і ін. Такі потужні корпорації, як "Кока-кола", "Дженерал моторі", "Кодак" і багато інших, використовують спорт як засіб реклами своїх товарів. Одночасно професійний спорт може виконувати рекламно-пропагандистські функції і по відношенню до себе самого. Так, успішні виступи команд сприяють популяризації спорту, залученню тих, що займаються, уболівальників, прояву уваги з боку засобів масової інформації.

Комунікативна функція полягає в зближенні і об'єднанні людей. В процесі спортивної діяльності люди вступають в різні взаємини: між членами однієї команди і конкуруючими командами, між спортсменами і спортивними суддями, між спортсменами і представниками засобів масової інформації, між спортсменами і уболівальниками і ін. Сукупність цих взаємин є визначальною ланкою формуючого впливу спорту на особу. Спорт сприяє об'єднанню людей у відповідні організації на основі спільності інтересів і практичної діяльності.

2.2 Специфічні функції професійного спорту

До специфічних відносяться соціальні функції професійного спорту, які реалізуються безпосередньо в заняттях ним або в процесі вжитку його як видовища. До них відносяться функція *"клапана безпеки"*, *моделювання поведінки, підтримки надії, індивідуалізації, відвернення і інтеграції*.

Функція "клапана безпеки". На думку американського ученого Паксона, спорт перетворюється на "клапан безпеки" американського суспільства, оскільки висока емоційність спорту дає можливість багаточисельної аудиторії уболівальників і самим спортсменам "скинути" негативну енергію, яка накопичилася в організмі, напруженість і агресивність в загальноприйнятній формі. Під час видовищних змагань, які можуть викликати радість і відчай, людина звільняється від внутрішньої напруги і войовничої агресії, що нагромаджуються в повсякденному житті. "Клапан безпеки" є найважливішою функцією спорту в звільненні такої форми агресії, як "колективний войовничий ентузіазм". Спорт сприяє придушенню і звільненню людини "войовничого ентузіазму, що існує в поведінці".

Функція моделювання поведінки полягає у формуванні пануючого соціального світогляду. Спортсмени-професіонали із-за їх надзвичайної популярності служать прикладом для наслідування в широких шарах сучасного суспільства, особливо серед молоді. Якості і здібності, що формуються при заняттях професійним спортом, до певної міри використовуються як модель для виховання інших членів суспільства.

Функція духовності полягає у вихованні віри у відповідні цінності. Професійний спорт виконує роль духовного, майже культового соціального інституту. У нім широко використовуються всілякі ритуали і церемонії, які направлені на затвердження ціннісних орієнтацій суспільства, він істотно впливає на формування суспільної поведінки як самих спортсменів, так і широких мас суспільства; на поширення, підтвердження і зміцнення духовних цінностей, регулюючих людські відносини в суспільстві.

Функція підтримки надії полягає у формуванні установки на краще життя. На думку американських соціологів, спорт підтримує віру в те, що люди з різних соціальних верств населення можуть піднятися по соціальних рівнях завдяки успіхам в професійному спорті. Багатомільйонні контакти спортсменів-професіоналів сприяють підтримці надії на краще майбутнє і мобілізують на його досягнення.

Функція індивідуалізації полягає у формуванні неординарної особи. Не дивлячись на те що професійний спорт як специфічний вигляд бізнесу має риси, що йдуть врозріз з суспільними цінностями (надмірна націленість на перемогу, вживання допінга, "чорний" тоталізатор і ін.), він проте є потужною стимул-реакцією індивідуалізації особи. Лише максимальний розвиток природжених здібностей, наполеглива праця і прагнення до успіху в умовах гострої конкуренції можуть забезпечити спортсменові його досягнення.

Функція відвернення полягає в певному "відключенні" людей від повсякденних проблем. Специфіка сучасного професійного спорту і його висока популярність дозволяють ефективно реалізувати цю

функцію. Люди настільки захоплюються видовищем спортивного змагання, що забувають про свої знегоди. Професійний спорт США і багатьох інших країн отримує підтримку владних структур як один з ефективних засобів контролю за організацією дозвілля широких верств населення. Природно, до певної міри ця функція може носити класовий і ідеологічний характер. Проте для сотень мільйонів громадян, відвідуючих змагання або що спостерігають за ними по телебаченню, це також можливість перемикатися з повсякденних проблем на високоемоційне видовище, а отже, відпочити і відновити життєві ресурси організму.

Функція інтеграції полягає в об'єднанні людей довкола соціально значимих цінностей. Перетворення професійного спорту на продукт вжитку сприяє поглибленню соціальної інтеграції.

Спорт є потужною об'єднувальною силою в будь-якому суспільстві. Він виховує в людях пошану до існуючої влади, політичний консерватизм, меркантилізм, бажання виділятися із загальної маси.

3. Трансформація понять спортсмен-аматор і спортсмен-професіонал

Поняття "аматор" з'явилося в англійському спорті в першій половині XIX ст. Первинне визначення цього слова в довіднику "Брітаніка" означає того, хто бере участь у будь-якому вигляді мистецтва, ремесла, гри, спорту або іншої діяльності виключно для задоволення і розваги, тому той, хто мав перевагу в силі або

майстерності, обумовлене професією, не допускався до аматорських змагань. Несправедливою вважалася участь представників робочого класу, которых автоматично відносили до рангу професіоналів, в змаганнях аматорів. На думку істориків спорту, вперше поняття "аматор" і "професіонал" практично були застосовані на змаганнях з веслування в Оксфорді в 1823 р. У складі однієї з команд був Стефан Девіс, по професії веслувальник, якому заборонили брати участь в змаганнях.

Ідея аматорства не має нічого спільного з Олімпійськими іграми Древньої Греції. Відомих спортсменів Древньої Греції забезпечували міста, в яких вони мешкали. Спортсмени звільнялися від податків, отримували безкоштовне живлення, дорогі подарунки, великі грошові призи, які дозволяли їм безбідно жити протягом багатьох років. Значні доходи олімпійських переможцям старовині ніколи не називалися "прибутками", "винагородою", "платнею". Використовувалися такі нейтральні терміни, як "призи", "дарунки" і ін. Можливо, тому вважалося, що спортсмени давнини над усе цінували само участь в змаганнях, а не прагнули заробити гроші. Таким чином, витоки розвитку професійного спорту слід шукати в Древній Греції.

При визначенні статусу спортсмена-аматора на початку XIX ст. грошові винагороди, що отримуються спортсменом, в рахунок не приймалися. У 1831 р., наприклад, гребні команди Оксфорда і Леандера виступали в Хенлейській регаті на парі 200 фунтів стерлінгів, при цьому нікому з веслярів не загрожувала втрата статусу "аматор".

У Англії статус "спортсмена-аматора" визначався не за фактом

здобуття ним денег, а по його соціальному положенню. Всі аматори називали себе "*джентльменами*". Це в основному були люди вищого сословія, які розглядали виграш грошового призу як винагороду, а не як кошт для існування.

У першій половині XIX ст відмінність між аматором і професіоналом в Англії носило головним чином класовий характер, відзначає Р. Хикок в "Новоому довіднику спорту", виданою в США в 1978 р. З цим не можна не погодитися.

В середині XIX ст поняття "аматор" зазнає зміни. У Хартії Любительського спортивного союзу Англії 1886 р. аматором вважався будь-який джентльмен, який ніколи не брав участь у відкритому змаганні за грошову винагороду і призи разом з професіоналами, ніколи не працював вчителем або інструктором фізичного виховання для здобуття коштів для існування, а також не був механіком, ремісником. Як видимий, вже в минулому столітті отримання грошей аматорами заборонялося. Проте це формулювання носило очевидний елітарно-класовий і дискримінаційний характер.

У другій половині XIX ст Англія вважалась "законодавцем мод" в спорті. Кубертен, висувуючи ідею відродження Олімпійських ігор, не міг не зважати на вимоги англійських спортивних діячів про визнання аматорства як основного принцип олімпійського руху, що зароджується. Проте якщо джентльмен вікторіанської епохи бачив в концепції аматорства засіб відділення власної особи від робітника, тобто професіонала, то Кубертен бачив в цій концепції щось більше — засіб захисту моральної чистоти спорту.

Вже на I Олімпійському конгресі, який відбувся в 1894 р. в

Парижі, на якому було прийнято рішення про створення МОК і проведенні Олімпійських ігор, обговорювалося питання про любительський і професійний спорт. Йшлося про необхідність єдиного тлумачення поняття "аматора" у різних видах спорту, про можливість бути професіоналом в одному вигляді спорту і аматором в іншому, про здобуття коштів на підготовку і участь в змаганнях від спортивних організацій. Навіть питання гемблінгу (укладення парі на результат змагань) і його сумісність з любительським спортом знайшли віддзеркалення в цій першій дискусії.

Вперше правила аматорства були опубліковані в Бюлетені МОК (1894, №1) і включали сім пунктів, головний з яких визначав аматора як людину, яка ніколи не приймала участі в змаганнях, відкритих для тих, що всіх бажають, не змагалася за грошовий приз або гроші з якого-небудь іншого джерела, не брав участь в змаганнях з професіоналами ніколи в житті не був оплачуваним викладачем або інструктором фізичного виховання. Обмовлялося також, що учасник Ігор не може бути аматором в одному вигляді спорту і професіоналом в іншому.

Проте формулювання статусу спортсмена-аматора в різних країнах були настільки суперечливими, що вже на Іграх I Олімпіади 1896 р. в Афінах виникли протиріччя не лише між спортивними діячами, але і в середовищі уболівальників. Коли в Афінах американці почали вигравати один забіг за іншим, хтось з грецької публіки, бачивши їх перевагу і розуміючи, що це більше результат тренування, а не природних даних, підняв крик — "професіонали"!

Після проведення Ігор в Афінах П'єр де Кубертен відзначав, що

в різних країнах, а інколи і в різних спортивних клубах однієї країни в поняття "аматора" вкладає абсолютно інший сенс. У Англії прийнято відразу декілька визначень любительського спорту, італійці і голландці виступають за таке визначення, яке є дуже жорстким в одних стосунках і надмірно розпливчатим в інших.

Серйозна дискусія з проблеми аматорства і професіоналізму в спорті виникла на Сесії МОК 1909 р. в Берліні. Член МОК Т. Кук (Великобританія) запропонував, аби кожна Міжнародна спортивна федерація сама визначала статус спортсмена-аматора. Дискусія показала, що концепція аматорства стала багатьма трактуватися як правило допуску спортсменів на Олімпійські ігри. У 1911 р. англієць Р. де Корей Лаффен вніс на розгляд Сесії МОК в Будапешті нове визначення аматора як людини, яка може змагатися на Олімпійських іграх, якщо він ніколи:

- 1) не брав участь в змаганнях на грошовий приз, гроші або парі;
- 2) не нагороджувався грошима або будь-якого роду грошовою допомогою за участь у змаганнях (обмовлялося, що за відшкодування витрат по участі в змаганнях спортсмен не втрачав любительського статусу);
- 3) не отримував жодної премії за втрачений в змаганнях час;
- 4) не продавав і не закладав свій приз, виграний в змаганнях.

Заборонялося також брати участь у змаганнях професійним тренерам і інструкторам. Цей текст правил був прийнятий і діяв до сесії МОК 1920 р. в Антверпені.

Принцип допуску спортсменів на Ігри — принцип аматорства — в документах МОК ніколи не відрізнявся чіткістю. Він постійно

уточнювався і у загальних рисах визначався лише в 1914 р. в документах конгресу МОК, який відбувся в Парижі. Важливі поправки до правил допуску вніс конгрес 1921 р. в Лозанні. Тоді Міжнародним спортивним федераціям було дано право визначати статус спортсмена-аматора.

На конгресі МОК 1925 р. в Празі вперше з'явився термін оплати спортсменам "за втрачений час". Цей час був обмежений двома тижнями, які давали спортсменові для участі в змаганнях за кордоном протягом року. Статус спортсмена-аматора енергійно захищав президент Олімпійського комітету США і вице-президент МОК Е. Брендедж. Під його представництвом була створена комісія, яка на сесії МОК 1947 р. в Стокгольмі визначила спортсмена-аматора як людини, пов'язаної із спортом, але ніколи не здобував з нього матеріальних вигод різного роду. Сесії МОК 1955 р. в Празі і 1958 р. в Токіо підтвердили це формулювання.

В середині 60-х років приводом для нових суперечок послужили відомості про виплату стипендії американським спортсменам і надання офіційної допомоги спортсменам скандинавських і деяких соціалістичних країн.

Зіткнулися дві протилежні точки зір: одна — зводила принцип аматорства в абсолют, інша — виходила з реальностей розвитку олімпійського спорту. Вирався подив, чому в світі, заснованому на товарно-грошових відношенні, повинна існувати сфера діяльності, яка від них штучно звільнена.

За принцип "абсолютного" аматорства виступав президент МОК Е. Брендедж, який керував олімпійським рухом на протязі 20 років

(1952 — 1972 рр.), найбільш безкомпромісний захисник Кодексу аматора. Він розглядав Кодекс як свого роду філософію життя, яке сприяє прояву найблагородніших прагнень кращих людей кожного покоління; який виражає найвищі закони моралі, які не в змозі охопити жодна релігія або філософія. Називаючи професійний спорт розвагою, Брендедж неодноразово підкреслював, що аматори-олімпійці — це спортсмени, які займаються спортом ради задоволення, відпочинку і приємного проведення часу; у основі їх спортивної діяльності лежить любов до спорту без якої-небудь зацікавленості у винагороді або оплати в будь-якій формі. Біля Е. Брендеджа були немало прибічників. Він поставив справу так, що в роботі МОК були виключені навіть розмови про професіоналізацію любительського спорту, не говорячи вже про допуск "профі" до Олімпійських ігор. У цей період, як і раніше, всі дискусії велися відносно статусу спортсмена-аматора, пошуку принципових відмінностей між аматорами і професіоналами. Ситуація ускладнювалася різні підходом до цього питання НОК різних країн і міжнародних спортивних федерацій. Не було єдиної думки і серед найбільш видних діячів МОК.

Рішення питання утрудняло і необ'єктивне відношення до професійного спорту як до сфери діяльності, позбавленої духовності, моральності, морально-етичних принципів. Спроби відокремити любительський спорт від професійного по цих категоріях не витримували об'єктивного аналізу. Самому Е. Брендеджу довелося визнати, що немає нічого заплутанішого, ніж визначення аматорства в спорті.

На сесії МОК 1964 р. в Токіо Олімпійський комітет СРСР запропонував вважати спортсменом-аматором того, хто бере участь і завжди брав участь в спорті для свого фізичного і духовного розвитку і совершенствовання, аби таким дорогою приносити соціальну користь суспільству без вигоди для себе самого. Аматор повинен дотримувати правила відповідної міжнародної федерації. Участь у спорті не є для нього джерелом доходів. Встановлення національною федерацією винагороди або заробітної плати спортсмену за час участі в міжнародних спортивних змаганнях не є порушення любительського статусу. Проте Сесія тоді це трактування відхилювала.

Дане визначення пропонувало як і раніше дотримуватися старого поняття "аматора", але на практиці зовсім інакше вирішувати це питання — відносити до "аматорів" всіх спортсменів, які не приймають участі в програмах, що відносяться до професійного спорту. Через 10 років МОК прикмет саме це трактування.

У 1969 р. Е. Брендедж створив постійну комісію МОК по допуску. Її очолив однодумець президента Х. Уїр (Австралія). Через декілька місяців роботи Х. Уїр заявив, що основне, проти чого доводиться боротися комісії, — це втручання комерції в спорт. Спортсменів штовхають на шахрайство і здобуття хабарів. Крупні фірми прагнуть використати послуги чемпіонів або інших учасників Олімпійських ігор. Це стосується, зокрема, зимових видів спорту, оскільки в них зацікавлена крупна промисловість і конкуренція між фабрикантами усе більш загострюється. Так вперше офіційно були сполучені ці дві проблеми. Професіоналізація і грошові махінації виявилися безпосередньо зв'язаними з комерціалізацією спорту.

Все наполегливіше роздавалися вимоги того, що передивляється Олімпійської хартії, оскільки збереження принципу аматорства "у старому вигляді" не лише не перешкоджає тенденції професіоналізації спорту, але і направляє його в русло махінаторства.

У 1971 р. Е. Брендедж доручив трьом віце-президентам МОК — Же. де Бомону (Франція), Р. ван Карнебеку (Голландія) і М. Килланіну (Ірландія) обговорити питання аматорства з деякими керівниками міжнародних федерацій. У мемуарах "Мої олімпійські роки" М. Килланін відзначає, що президенти і генеральні секретарі міжнародних спортивних федерацій вперше дістали можливість поділитися з нами своїми "особистими" проблемами. Таким чином ми просувалися ближче до проблеми аматорства, усвідомлюючи, що суть питання зачіпає тут не якесь окреме правило або точку зору, а саме напрям, в якому кожен вид спорту розвивався і хотів розвиватися всупереч строгим рамкам Олімпійської хартії. Ми усвідомили складність пов'язаних з цим проблем і одноставно погодилися з тим, що необхідні зміни.

У квітні 1971 р. МОК прийняв нове трактування Правила 26, яка передбачала дотримання учасниками Олімпійських ігор традиційного олімпійського духу і етики, регулярне заняття спортом в години дозвілля без здобуття будь-якої винагороди за участь. Його кошти до існування не мають бути отримані або залежні від доходів в спорті і він повинен мати основну професію, аби забезпечити своє майбутнє і сьогодення існування. Він не має бути як в теперішньому, так і у минулому професіоналом, напівпрофесіоналом або так званим "неаматором" у будь-якому вигляді спорту. Він не має бути тренером.

Викладачі фізичного виховання, які займаються з початківцями, допускаються до участі в Іграх.

Віднині спортсменові дозволялося приймати допомога НОК або Національній спортивній федерації за встановлений період (від 30 до 60 днів в році) знаходження на зборах і участі в змаганнях, у тому числі в Олімпійських іграх. Ця допомога включала оплату розміщення, живлення, проїзду, спортивного устаткування і інвентаря, тренера, медичної допомоги, а також гроші на покриття непередбачених витрат в межах лімітів, погоджених з МСФ або НОК. Сюди ж входила оплата страховки від нещасного випадку або хвороби, пов'язаних із спортом, вирішувалося здобуття спортивних стипендій. В той же час МОК заперчував відшкодування зарплати, окрім компенсації у виняткових випадках, які дозволяли НОК або МСФ. Ця компенсація не могла перевищувати розмір отримуваної на роботі зарплати.

Як писали західні оглядачі, це рішення ознаменувало собою кінець кубертеновсько-брэндеджської ери в олімпійському русі. Що стосується Э. Брендеджа, то заперечувати не доводиться. Тракткування ж Пьером де Кубертенем проблеми аматорства була вельми чіткою: він визнавав і розумів нікчемність подвійного тлумачення статусу спортсмена-аматора. Особливо пристрасно Кубертен писав про це в 1936 р. (за рік до смерті): "Прочитайте як слід текст олімпійської клятви, авторством якої я горджуся. Ви не знайдете там ні слова про те, що від спортсменів, що вступили на олімпійський стадіон, потрібне абсолютне аматорство, на неможливість якого я вказав першим. У клятві є лише одне зобов'язання: чесно змагатися... Мене цікавить

спортивний дух, а не смішна англійська концепція, яка дозволяє займатися спортом, не відступаючи від догми, лише мільйонерам".

У 70-х роках навіть найбільш активні прибічники "чистого" аматорства стали розуміти, що олімпійський спорт перетворився в сферу діяльності, що вимагає від спортсменів величезних фізичних і моральних витрат, самовідданої багаторічної праці. Все це вимагало не лише моральної, але і відповідної зацікавленості. Особливо добре це розуміли в СРСР, ГДР, Угорщині і інших країнах колишнього соціалістичного табору, що добилися видатних результатів на олімпійській арені саме завдяки збалансованій багатолітній системі спортивної підготовки олімпійців, в якому важливим чинником було спрощено проблеми аматорства в олімпійському спорті. При визначенні поняття "аматорства" поступово стали відходити від принципів матеріального характеру і трактувати це поняття, виходячи з категорії "олимпизма". Таким чином, на перший план при визначенні аматорства у спорті стали висуватися показники морально-етичного, гуманістичного і виховного характеру.

Цікава в цьому відношенні точка зору державних діячів того часу. Гаряче підтримав ідею зміни статусу спортсмена-аматора президент Фінляндії Біля. Кекконен, який поважав сучасного спортсмена високого класу не лише за те, що він кинув снаряд на декілька сантиметрів далі за свого суперника, а за рішучість, наполегливість і енергію, які проявляє спортсмен, тренуючись і готуючись до виступів. За зміну відношення з боку держави до спортсменів високого класу виступав і президент Франції В. Жіскард д'Естен.

Що зібрався після 43-річної перерви X Олімпійський конгрес у Варне (1973 р.) обговорив концепцію аматорства. Виступаючи на цьому форумі, президент МОК М. Килланін відзначив, що у нього особисто немає заперечень проти фінансової допомоги спортсменам з боку держави або приватного підприємництва за умови, що ця допомога повинна виявлятися через Національний олімпійський комітет або національні спортивні федерації і у жодному випадку — нелегально. Конгрес рекомендовав МОК наблизити Правило 26 до вимог дня. І на Сесії МОК 1974 р. у Відні в це правило були внесені зміни. Воно отримало назву не "Положення про аматорство", а "Положення про допуск". В результаті МОК дозволив спортсменам отримувати відшкодування заробітної плати за період підготовки до змагань і участі в них, а також допомога для оплати живлення і розміщення, транспортних витрат, спортивного інвентаря і форми, страхування, вартості лікування, фізіотерапії і оплати тренерів. Обмовлялося, що всі ці виплати виробляються лише з одобрення національних спортивних організацій. Вирішувалося також здобуття спортсменами-студентами спортивних і академічних стипендій.

Нова концепція аматорства створювала рівні умови для підготовки і участі в змаганнях представників різних класів і систем, ліквідовувала лицемірство і обман, пов'язані з нелегальним отриманням грошей спортсменами.

На XI Олімпійському конгресі, який відбувся в 1981 р. в Баден-Бадене, в головній доповіді з проблеми допуску голова комісії і член МОК В. Дауме заявив: "Спортсмени, які тренуються по 1600 годин в рік, не можуть одночасно працювати по професії або інтенсивно

готуватися до майбутньої професійної роботи. Тому ми не повинні допустити, аби вони несли невинуваті соціальні утрати. З цього виходить при новому тлумаченні Правила 26".

На конгресі в обговоренні проблеми аматорства вперше брали участь самі спортсмени. Олімпійський чемпіон 1980 р. легкоатлет С. Коу (Великобританія) підтримав курс на подальшу лібералізацію Правила 26. Він відзначав, що не можна ігнорувати жертви, на які спортсмени-олімпійці йдуть ради спорту, отже, МОК зобов'язаний забезпечити за допомогою Правила 26 соціальний статус спортсмена.

Конгрес підтвердив вірність олімпійського спорту концепції аматорства. На перший погляд, 84-я сесія МОК, яка відбулась в Баден-Бадене після закінчення конгресу, нічого нового в правила допуску не внесла. Вирішення Сесії підтвердили заборону на участь в Іграх професіоналів. Проте важливе інше — надання Міжнародним спортивним федераціям права самим визначати допуск спортсменів на Олімпійські гри. Саме після конгресу в Баден-Бадене були зроблені кроки, які направлені на допуск професіоналів на Ігри.

Міжнародний олімпійський комітет дав зрозуміти, що нова концепція аматорства — не догма. Х. А. Самаранч роз'яснював, що в деяких видах спорту ці правила можна тлумачити ширше. У цьому плані найбільше значення надавалося рішенням Міжнародної федерації легкої атлетики (ІААФ). У вересні 1982 р. ІААФ прийняла положення про створення фондів для спортсменів при національних федераціях легкої атлетики. Легкоатлети могли отримувати будь-які винагороди, у тому числі за рекламу, участь у змаганнях. Правда, гроші перераховувалися фондам. Це означало, що спортсменам будуть

відшкодовуватися лише витрати, пов'язані з учбово-тренувальним процесом, участю в змаганнях і підтримкою їх життєвого рівня, а частина грошей, що залишилася, піде на розвиток легкої атлетики.

Немає жодних сумнівів, що запропонована реформа ІААФ сприяла формування високооплачуваної еліти. Це стало ще одним кроком до професіоналізації не лише легкої атлетики, але і інших видів спорту. З'явилися такі ж фонди в спортивній і художній гімнастиці, у водних і лижних видах спорту.

Слід особливо відзначити рішення МОК і ФІФА про допуск професійних футболістів на олімпійський турнір. У розділі, присвяченому статусу аматорства, в статуті ФІФА говорилося, що гравці, що входять до складу федерацій, ФІФА, що є членами, можуть бути як аматорами, так і професіоналами, проте професіонали ні за яких обставин не мають право брати участь в Олімпійських іграх або змаганнях, передбачених лише для аматорів. У "Новинах ФІФА" (1981 р., листопад №221) наголошувалося, що ФІФА хотіла б переконати своїх членів погодитися з перейменуванням гравців: замість професіоналів і аматорів рекомендується називати їх просто гравцями. ФІФА приймає рішення класифікувати гравців в міжнародному футболі за віком і рівню їх майстерності, ділить їх на футболістів, що беруть участь в Кубку світу, в Олімпійських іграх, молодіжних і юнацьких Чемпіонатах світу. Тому в 1984 р. в Лос-анджелесе в складах олімпійських команд опинились професійні футболісти.

Аналогічно діяла Міжнародная федерація хокею. Не випадково в правилах з'явився запис, що професіоналом вважається

лише хокеїст, контракт, що має, з НХЛ.

Найактивніше підтримував ідею допуску професіоналів на Ігри президент МОК Х. А. Самаранч. У лютому 1985 р. на сесії в Калгарі виконком МОК несподівано оголосив про допуск професійних спортсменів у віці до 23 років на Олімпійські гри 1988 р. в змаганнях по футболу, тенісу і хокею. Не встигла світова спортивна громадськість осмислити запропонований виконкомом МОК "експеримент" (так назвав це рішення Х. А. Самаранч), як в Лісабоні в жовтні 1985 р. на засіданні МОК з представниками федерацій і НОК обговорювався так званий "Кодекс атлета", який був запропонований замість Правил 26.

Аби бути допущеним до участі в олімпійському русі, зокрема в Олімпійських іграх, спортсмен повинен дотримуватися і поважати Олімпійську хартію, а також правила Міжнародної спортивної федерації, до якої він належить, схвалених МОК, — свідчив основний запис "Кодексу". Отже, будь-який спортсмен, що підтримує і дотримує Хартію і "Кодекс", міг бути допущений до Олімпійських ігор. Практично стиралась грань між спортсменом-аматором і професіоналом, і без всяких обмежень Ігри відкривалися для останніх. Були зняті всі обмеження відносно фінансування підготовки, а основні вимоги до допуску звелися до необхідності пошани духу чесної гри, відмови від насильства, дотримання медичного кодексу МОК. Збереглася лише вимога до учасників, що забороняє їм використовувати під час Олімпійських ігор свою особистість, прізвище, зображення або спортивний результат в цілях реклами, а також було визначено, що участь спортсмена в Олімпійських іграх не

повинна обумовлюватися фінансовими міркуваннями.

Таким чином, МОК вступив на шлях відкритої професіоналізації Олімпійських ігор. Відомий американський журналіст У. Джонсон відзначав, що незалежно від рішення федерацій, доля олімпійського руху вирішена наперед. Великий "стрибок" в реальності почався, і Олімпійські ігри вже ніколи не будуть колишніми.

Подальші роки показали, що олімпійський спорт дуже швидко адаптувався до допуску професіоналів на Олімпійські гри. Вже на початок 90-х років дискусії з цього питання припинилися, а активність прибічників аматорства в їх боротьбі за ідеали олімпізму була перенесена на проблеми "справедливої гри", боротьби з допінгом, олімпійської освіти і ін.

Слід зазначити, що багато спеціалісти, що особливо займаються філософськими проблемами олімпійського спорту, зокрема проблемою "справедливої гри", схильні до ідеалізації спорту Древньої Греції і сучасного олімпійського руху і далекі від реальної практики олімпійського спорту (його організаційних і матеріальних основ, системи відбору і підготовки атлетів), багато що зробили для ускладнення цього питання і уповільнення його рішення в реальних, а не абстрактних інтересах олімпійського руху. Навіть сьогодні, в 2000 р., коли ця проблема представляється досить ясною і практично вирішеною, ми часто стикаємося з туманними міркуваннями про проблему "справедливої гри" у зв'язку з аматорством і професіанолізмом в спорті, хоча набагато корисно було б сконцентрувати увагу на підвищення видовищі змагань в інтересах глядачів, вдосконаленні правил і умов проведення змагань — на

користь спортсменів, підвищення об'єктивності суддівства — в інтересах і одних, і інших. Не менш істотні з позицій справедливості питання соціальних гарантій спортсменам відносно освіти, охорони здоров'я, працевлаштування, пенсійного забезпечення.

4. Організація і управління професійним спортом

Питання організації і управління різними видами професійного спорту тісно пов'язані з його історією і традиціями, появою нових джерел фінансування, змінами, що відбуваються в спорті.

Зважаючи, що ігрові види спорту — бейсбол, баскетбол, футбол і, в деякій мірі, хокей, представляють "фасад" американського професійного спорту, питання організації і управління розглянемо на їх матеріалі.

Величезний вплив на організаційну структуру всіх професійних видів спорту, зокрема ігрових, надав професійний бейсбол. Американські спеціалісти вважають, що модель його організації пояснює організаційне єство всього професійного спорту. Оскільки професійні ліги є самостійними організаціями, багато хто з них має істотні відмінності, не дивлячись на однаковий характер інтересів і наявність загальних проблем.

4.1 Професійна спортивна ліга

Основною структурною одиницею в професійному спорті є ліга або асоціації. Так, в бейсболі, футболі, хокеї - це ліги, в баскетболі,

гольфі, тенісі - асоціації, в боксі - ще і ради.

Ліга в ігрових видах спорту представляє собою адміністративний орган законодавчій і виконавчій владі, який об'єднує певна кількість команд, яка залежить перш за все від фінансові можливостей. Вона складається з окремих професійних команд-фірм, які знаходяться в різних містах і штатах країни. Ліга, в керівництво якої входять власники всіх команд, спільно обговорює і вирішує питання, від яких залежить її процвітання.

Ключовими питаннями є:

1. Визначення оптимальної кількості команд в лізі і їх раціональне розміщення по території країни (або країн, як в НХЛ).
2. Обґрунтування, перш за все, з фінансової точки зору кількості ігор в сезоні.
3. Існування правил, календаря і системи змагань.
4. Регламентація кількості гравців в команді.
5. Визначення мінімуму зарплати гравців і максимуму зарплати на команду.
6. Розробка системи набору спортсменів в команди і правил переходу гравців з команди в команду.
7. Укладення колективного договору з Асоціацією гравців.
8. Порядок продажу прав телекомпаніям на трансляцію ігор.

Ліги по вигляду своїй діяльності залучені в бізнес між різними штатами. Проте професійні спортсмени в США не можуть продавати свої послуги тому, кому вони хочуть. Наприклад, команда Чикаго не може найняти гравця з команди Бостона без згоди її власника. Таке

положення є незаконним в інших сферах, оскільки воно порушує закон Шерману.

4.2 Переваги ліги у професійному спорті

Ліга має ряд переваг, до яких відносяться:

- суворі дисципліна;
- висока якість ігри (немає слабких суперників);
- певна система проведення ігор;
- можливість рівномірного розподілу прибутків від телебачення;
- санкціонований набір і перехід гравців і ін.

Одне з переваг американських ліг полягає в тому, що вони визначають конкурентну рівновагу сил між командами, сприяючи підвищенню глядацького інтересу. Це своєрідна система набору новобранців в команди, звана "драфтом", і розподіл доходів від продажу національним телекомпаніям прав на трансляцію матчів, а в НФЛ і ГБЛ - і від продажу квитків, контроль за прийомом нових команд в лігу, розробка програм фінансової підтримки слабких клубів і ін. Американські спеціалісти підкреслюють, що ліги не можуть існувати за умови необмеженого доступу в них нових команд, тому кожна ліга має правила прийому нових членів.

Ліга розробляє календар, укладає контракти з суддями, виконує інші адміністративні функції. Відзначимо, що тривалий час американський професійний спорт і ліги знаходилися в міжнародній ізоляції, що наклало певний відбиток на їх організаційну структуру, цілі і завдання. Не випадково внутрішній календар не залежить від

міжнародного і ставиться на перший план. У 1998 р. вперше в своїй історії НХЛ зроблена з 8 по 24 лютого паузу в регулярному чемпіонаті, аби хокеїсти з різних країн, що грають в НХЛ, взяли участь в Олімпійських іграх за збірні команди своїх країн.

Найвищим органом влади в лізі є Рада керівників, в яку входять президенти всіх команд ліги. Він несе відповідальність за поточну діяльність і визначення перспективної політики ліги, вирішує питання, пов'язані із зміною статуту, правил, розширенням складу і прийому нових команд в лігу і так далі.

На чолі ліги (асоціації) стоїть президент або комісіонер, який обирається Радою керівників ліги. У бейсболі, наприклад, комісіонер обирається строком на 7 років. Президент (комісіонер) ліги керує нею, займається вирішенням суперечок між командами, стежить за дотриманням правил змагань, економічною політикою, веде переговори від імені ліги і так далі.

4.3 Організаційна структура управління ліг

Основним регламентуючим документом в лізі є її конституція або статут. Наприклад, статут НХЛ, окрім цілей і завдань ліги, процедури прийому нових команд, обов'язків президента, освітлює питання, пов'язані з регулюванням ринку зайнятості хокеїстів. Виділяється п'ять аспектів, які характеризують умови їх роботи: 1) склад команд; 2) контракти гравців; 3) переходи гравців з однієї команди в іншу; 4) набір гравців в команди ліги; 5) процедура перерозподілу гравців усередині ліги.

Ліги, згідно з їх статутами, є неприбутковими організаціями і фінансуються за рахунок відрахування 5-7% доходів від продажу квитків на ігри чемпіонату і розиграш кубків. Проте ліга, по суті, є монополістом у вирішенні основних питань: правил гри, визначення кількості команд в лізі і кількості гравців в команді, прийому нових клубів, контролю за їх розміщенням на території країни, висновки контрактів на продаж прав телетрансляції ігор і так далі. Крім того, ліги виробили систему контролю за кар'єрою спортсменів, прагнучи не допускати змін, які загрожували б інтересам власників команд. Правда, в 80-90-і роки ця система контролю піддалася великим змінам у зв'язку з вимогами створених при лігах асоціацій гравців, які захищають їх інтереси.

Організаційна структура ліг до 80-х років була досить простою. Штаб-квартира ліги займалася і адміністративними, і комерційними питаннями. Проте 80-і роки внесли серйозні корективи у зміни діяльності і організаційну структуру ліг, пов'язані з проведенням маркетингу. У зв'язку з тим що багато фахівців називають сьогодні НБА "еталоном" спортивного бізнесу, як приклад приведемо її організаційну структуру. НБА складається з чотирьох самостійних організацій: самою НБА, що займається адміністративними питаннями, зв'язаними з проведення чемпіонату ліги, а також три самостійні фірми - "НБА Пропертайс", "НБА Інтертейнмент" і "НБА Інтернешнл", а з 1997 р. ще і жіноча НБА. У 90-х роках штат НБА збільшився більш ніж в 13 разів і досяг 450 чіл. (у ГБЛ - 150 чол.). Сама НБА є неприбутковою організацією і фінансується за рахунок відрахувань команд від продажу квитків. Якщо в кінці фінансового

року залишається надлишок засобів, то вони порівну розподіляються між всіма командами ліги.

Створенням три нових комерційних організацій в структурі ліги керівництво НБА організаційно підкріпило проводимую лігою політику маркетингу, без якої сьогодні неможливе нормальне існування професійного спорту. Функції "НБА Пропертайс" включають три види діяльності: створення і підтримка іміджу ліги і команд; підвищення інтересу уболівальників до баскетболу і ліги; ведення комерційної діяльності. У фірмі шість відділів: ліцензійний, такий, що підтримує стосунки з компаніями-спонсорами; підприємницьку, що займається всіма видами маркетингу, окрім ліцензійно-спонсорської діяльності; відділ зв'язку із засобами масової інформації і видавничої діяльності; два відділи послуг, які відповідають за організацію ігор команд "Всіх зірок ліги", відкритого турніру "Макдональдса" і ін., а також здійснюють координацію діяльності маркетингових служб клубів; творчий відділ, які розробляють політику на майбутнє. "НБА Інтер-тейнмент" відповідає за роботу з глядачами, а також займається продажем відеокaset із записами ігор. "НБА Інтернешнл" підтримує контакти з більш ніж 80 країнами світу. Вона займається також продажем прав на телетрансляцію ігор команд. Аналогічну організаційну структуру мають НФЛ і ГБЛ.

На відміну від інших ліг в НХЛ три штаб-квартири - в Нью-Йорку, Монреалі і Торонто, кожна з яких виконує різні функції. Штаб-квартира в Монреалі (до 1977 р. була єдиною в НХЛ) займається фінансовими питаннями ліги, контрактами гравців, спортивною

інформацією, статистикою. У її штаті близько 30 чол. Штаб-квартира в Торонто (20 чол.) відповідає за організацію суддівства ігор в лізі, яке здійснюють 40 штатних арбітрів. Штаб-квартира в Нью-Йорку (20 чол.) на чолі з президентом ліги Г. Беттманом займається складанням календаря ігор, маркетинговою політикою, зв'язками з громадськістю, продажем прав на телетрансляції хокейних матчів, видавничою діяльністю.

Як і в інших лігах, на чолі НХЛ коштує Рада керівників, яка обирає президента ліги. У президента п'ять віце-президентів: по маркетингу, оперативному керівництву і адміністративним справам, юридичних питанням, телебаченню і суддівству.

Важливе значення в організаційній структурі ліг займає календар ігор змагань. Від структури ліг багато в чому залежить кількість ігор, що проводяться, в сезоні. Так, команди ГБЛ проводять за сезон 162 гру, НБА і НХЛ - по 82 гру. Не дивлячись на те що в кожній лізі - Американською і Национальній - по 14 команд, НФЛ проводять за сезон всього 16 календарних ігор і 4 гру в передсезонному періоді.

Таким чином, ліга (асоціація) являється організаційною одиницею професійного спорту. По своєму єству це спортивні картелі, які обмежують конкуренцію між командами на ринку робочої сили, погоджено діють при вирішенні питань про прийом нових команд в лігу і контролюють їх розміщення, розподілом між собою сфери впливу, включаючи контакти із засобами масової інформації, і в першу чергу з телевиденням. Контроль за кількістю і складом команд в лізі багато в чому дозволяє їх власникам перетворювати ігри на

товар, які користуються попитом.

Клуб або команда є низовим ланцюгом ліги. Кожен клуб НХЛ є окремим підприємством зі всіма характерними для нього службами і підрозділами. На чолі підприємства коштує певна особа, яка координує всю його діяльність. Управління приблизно однакове для всіх ігрових видів спорту. На чолі клубу коштує президент, що обирається радою правління. Команду очолює генеральний менеджер. У складі команди головний тренер і ще декілька тренерів залежно від видів спорту. Чисельний склад команди по баскетболу 13-15 гравців, по хокею – 23-25, по футболу – 45-47. Загальний чисельний склад команд разом з адміністративним і персоналом, які обслуговують зазвичай складає від 70 до 100 чоловік.

Команди (клуби) в лігах знаходяться в подвійному положенні. Юридично вони є незалежними об'єднаннями, які можуть діяти самостійно. Проте їх діяльність як членів картеля-ліги юридично обмежується згодами, ув'язненими з лігою. В деякому відношенні вони рівноправні партнери, що вносять свій вклад і що мають свою долю в загальному бізнесі. Проте будучи складовими частинами ліги, вони підкоряються її правилам, які не унеможливають строгих дисциплінарних стягнень і покараним в разі їх порушення.

На відміну від інших сфер індустрії, в яких для різних структур існує можливість пошуку і знаходження власного ринку збуту, члени спортивних картелей - команди не можуть просто вийти з ліги і зайнятися власним бізнесом. Необхідним умовою їх існування являється наявність суперника, з яким можна було б змагатися. Завдяки об'єднанню в ліги і асоціації клуби (команди) стали

партнерами в бізнесі. Суперники вони лише на полі. Економічні стосунки, встановлені картельною структурою професійного спорту, виражаються в монополізації того, що економісти називають "ринком готової продукції" і монопольним положенням на так званому "ринку робочої сили". У першому випадку це ринок з одним продавцем, в другому - з одним покупцем.

Проілюструвати це можна на прикладі НХЛ. Ліга гарантує власникам входящих в неї команд виняткове право на територію в радіусі 100 миль від місця розташування штаб-квартири кожній з її команд. При розміщенні на цій території іншої команди НХЛ команда повинна отримати на цей дозвіл НХЛ і сплатити компенсацію за "поступку території". Наприклад, коли на початку 1970-х років в лізі з'явилася команда "Нью-Йорк Айлендерс", то вона вимушена була виплатити 4 млн доларів команді "Нью-Йорк Рейнджерс" за право влаштуватися в цьому місті.

Чому стала можливою поява монополій-картелей в професійному спорті, якщо в США діє антитрестовський закон Шерману? Багато американських дослідників пояснюють це спрощено: розглядаючи антитрестовий позов Федеральної бейсбольної ліги про порушення її виняткових комерційних прав на території м. Балтімор, суддя Верховного суду США О. Холмс в 1922 р. прийняв рішення, в якому заперечував порушення антитрестового закону Шерману, оскільки питання організацій бейсбольних матчів відноситься до юрисдикції штату, а бейсбол не є бізнесом. Це і стало причиною легалізації ліги як картеля.

Проте монополії-ліги в бейсболі з'являються ще в початку

XX століття задовго до рішення суду. У початковий період розвитку професійного бейсболу власники команд запекло боролися за запрошення в свої команди найбільш талановитих гравців. Ця боротьба наносила матеріальну утрату багатьом власникам, оскільки вела до зростання зарплатні спортсменів, не збільшуючи в цілому доходи ліги і команд. Це з'явилося причиною угоди власників команд відносно проведення в цьому питанні єдиної в лізі політики, в результаті якої склалася картельна структура професійного спорту. Її впровадження після створення ліг стало наступним етапом, оскільки спорт, на відміну від інших видів корпоративної діяльності, передбачає наявність в лізі, принаймні, декількох команд, аби їх суперництво приносило дохід.

Визначення "картель" може бути застосованим до більшості професійних ліг, оскільки картель - це об'єднання окремих приватних підприємств по виробництву схожих товарів або послуг, які домовляються про обмеження взаємної конкурентної боротьби за допомогою розподілу споживачів або ринків, домовленості про кількість і якість продукції, що випускається, розподіл отриманих доходів і прибутків, спільного встановлення цін і термінів збуту продукції. Всі перераховані характеристики мають і професійні ліги, які є об'єднанням окремих приватних команд (клубів).

Існують дві дороги розвитку бізнесу. Перший - організація прагне підсилити свої позиції, змагавшись з конкурентами, і другий - вступає з ними в співпрацю. Спортивний бізнес в США використовував обоє ці напрями. Як відзначають спеціалісти, професійні ліги не є ідеальним картелем, оскільки вони ґрунтуються

на гнучкій структурі, коли на місце вибулої команди може бути прийнята нова.

Деякі фахівці оцінюють рівень організаційної структури ліг і команд як не відповідний вимогам сьогодення. Так, Р. Беррі, У. Гоулд і П. Стаудохар в книзі "Трудові стосунки в професійному спорті" відзначають, що люди, що працюють в спортивній індустрії, просуваються на дотик. Існуючі індустріальні моделі або нечіткі, або ним ще не дана достатньо повна оцінка, або їх застосовність являється спірною. Погодитися з такою точкою зору досить важко. Прогрес в професійному спорті, на наш погляд, визначається двома основними показниками: зростанням числа глядачів і зростанням прибутків. За останніх 20 років відвідуваність змагань по професійних видах спорту постійно зростала, збільшились і доходи професійних ліг і команд. Цьому багато в чому сприяла існуюча організаційна структура професійного спорту, яка не позбавлена недоліків, проте в основному вирішує поставлені перед нею завдання. Це підтверджується фінансовим станом ліг і команд.

5. Основні принципи Олімпійської хартії

Концепція сучасного олімпізму належить П'єру де Кубертену, по чій ініціативі в червні 1894 р. у Парижі відбувся Міжнародний атлетичний конгрес. 23 червня 1894 р. самозасновався Міжнародний олімпійський комітет (МОК). У серпні 1994 р. у Парижі відбувся XII Олімпійський конгрес сторіччя, що одержав назву "Конгрес єдності". Олімпізм являє собою філософію життя, що піднімає й об'єднує в збалансовану цілу гідність тіла, волі і розуму. Олімпізм, що з'єднує спорт із культурою й утворенням, прагне до створення способу життя, що засновується на радості від зусилля, на виховній цінності гарного приклада і на повазі до загальних основних етичних принципів.

Метою олімпізму є повсюдне становлення спорту на службу гармонічного розвитку людини з тим, щоб сприяти створенню мирного суспільства, що піклується про збереження людської гідності. Для цього олімпійський рух, поодиноко або в співробітництві з іншими організаціями, здійснює діяльність, спрямовану на укріплення світу. Олімпійський рух, керований МОК, бере початок у сучасному олімпізмі.

Під верховною владою МОК олімпійський рух об'єднує організації, спортсменів і інших осіб, що згодні керуватися Олімпійською хартією. Критерієм приналежності до олімпійського руху є визнання Міжнародним олімпійським комітетом. Організацію і керування в спорті повинні здійснювати незалежні спортивні організації, визнані такими.

Мета олімпійського руху - сприяти побудові кращого світ і

виховувати молодь засобами спорту без якийсь дискримінації й у дусі дотримання принципів олімпізму, що містить у собі взаєморозуміння, дружбу, атмосферу солідарності і чесної гри. Діяльність олімпійського руху носить постійний і універсальний характер. Вона охоплює п'ять континентів. Вершиною його є об'єднання спортсменів світу на великому спортивному святі - Олімпійських іграх.

Заняття спортом - одне з прав людини. Кожний повинен мати можливість займатися спортом відповідно до його або її потреб. Олімпійська хартія зводить у єдиний кодекс основні принципи, правила й офіційні роз'яснення, прийняті МОК. Вона управляє організацією і функціонуванням олімпійського руху і встановлює умови проведення Олімпійських ігор.

5.1 Олімпійський рух та приналежність до нього

Верховна влада: МОК є верховною владою олімпійського руху. Для будь-якої особи або організації, що належать до олімпійського руху в будь-якій якості, положення Олімпійської хартії обов'язкові; вони також повинні твердо притримуватися рішень МОК.

Роль МОК складається у керівництві розвитком олімпізму відповідно до Олімпійської хартії. З цією метою МОК:

1. Заохочує координацію, організацію і розвиток спорту і спортивних змагань, у взаємодії з міжнародними і спортивними організаціями забезпечує підтримку і проведення в життя заходів, спрямованих на укріплення єдності олімпійського руху;
2. Співробітничас з компетентними суспільними, приватними і державними організаціями в прагненні поставити спорт на службу

людства;

3. Забезпечує регулярне проведення Олімпійських ігор;

4. Бере участь у заходах, які спрямовані на укріплення світу, у діях, які спрямовані на захист прав членів олімпійського руху й у діях проти будь-яких форм дискримінації, що наносять збиток олімпійському руху;

5. Відповідними заходами рішуче підтримує участь жінок у спорті на всіх рівнях і у всіх структурах, особливо у виконавчих органах національних і міжнародних спортивних організацій, намагаючись до суворого дотримання принципу рівності чоловіка і жінки;

6. Сприяє дотриманню і заохочує дотримання спортивної етики;

7. Направляє свої зусилля на те, щоб дух чесної гри превалював на спортивних площадках і щоб насильство було вигнано з них;

8. Керує боротьбою з допінгом у спорті;

9. Уживає заходів, мета яких не допустити виникнення погрози здоров'ю спортсменів;

10. Протистоїть будь-яким політичним і комерційним зловживанням у спорті;

11. Підтримує спортивні організації і суспільні органи керування в їхніх зусиллях по здійсненню заходів, що забезпечують соціальних і професійних майбутніх спортсменів;

12. Підтримує поширення масового спорту, що є однією з основ спорту вищих досягнень, що, у свою чергу, сприяє розвитку масового спорту;

13. Стежить за тим, щоб Олімпійські ігри проводилися в умовах дотримання охорони навколишнього середовища, підтримує

олімпійський рух у його прагненні до турботи про збереження навколишнього середовища, уживає заходів для того, щоб відбити ці положення у своїй діяльності, веде просвітню роботу серед людей, об'єднаних олімпійським рухом, із питань розширення спільної діяльності в цій області;

14. Підтримує Міжнародну олімпійську академію (МОА);

15. Підтримує інші установи, що присвячують себе олімпійському утворенню.

Крім МОК олімпійський рух містить у собі міжнародні спортивні федерації (МСФ), національні олімпійські комітети (НОК), організаційні комітети Олімпійських ігор (ОКОІ), національні асоціації, клуби й облич, що належать до них, зокрема, спортсменів, у чиїх інтересах здійснюється основна діяльність клубів, а також судів, реферів, тренерів і інших фахівців в області спорту.

Несумісною з приналежністю до олімпійського руху є будь-яка форма дискримінації стосовно країни або обличчя, по расових, релігійних, політичних, статевих або інших мотивах. Для того, щоб належати до олімпійського руху, необхідно шанувати фундаментальні етичні принципи.

З метою сприяння олімпійського руху у всьому світі МОК може визнати в якості НОК організації, діяльність яких зв'язана з його роллю. Ці організації повинні мати (де це можливо) статус юридичної особи у своїх країнах. Вони повинні бути створені відповідно до Олімпійської хартії, а статuti повинні бути схвалені МОК.

МОК може визнавати асоціації НОК, які сформовані на континентальному або всесвітньому рівні, такі, як:

- Асоціація національних Олімпійських комітетів (АНОК);
- Асоціація національних Олімпійських комітетів Африки (АНОКА);
- Олімпійська рада Азії (ОКА);
- Пан-американська спортивна організація (ПАСО);
- Європейські Олімпійські комітети (ЄОК);
- Національні Олімпійські комітети Океанії (НОКО), за умови відповідності статутів цих організацій Олімпійської хартії і схвалення їх із боку МОК.

МОК може визнавати МСФ відповідно до умов, які приведені в Правилі 29. Крім того, він може визнавати асоціації МСФ, такі, як:

- Асоціація літніх Олімпійських міжнародних федерацій (АЛОМФ);
- Асоціація зимових міжнародних спортивних федерацій (АЗМСФ);
- Асоціація міжнародних спортивних федерацій, визнаних МОК (АМСФ);
- Генеральна асоціація міжнародних спортивних федерацій (ГАМСФ).

Визнання асоціацій МСФ або НОК ні в якому разі не впливає на право кожної МСФ і кожного НОК звістки справи прямо з МОК, і навпаки. МОК може визнавати неурядові організації, зв'язані зі спортом, що функціонують на міжнародному рівні, статuti і діяльність яких відповідають Олімпійській хартії. МОК може позбавляти МСФ, НОК і інші асоціації й організації свого визнання; це рішення набирає сили негайно.

МОК може на тих умовах, які він рахує відповідними в даному випадку, давати свій патронаж міжнародним комплексним спортивним змаганням - регіональним, континентальним або всесвітнім - за умови, що вони будуть проводитися в суворій відповідності з Олімпійською хартією й організовуватися під контролем НОК або асоціацій, визнаних МОК, за допомогою відповідних МСФ і відповідно до їхніх технічних правил. Крім того, Виконком МОК може давати патронаж МОК іншим заходам, за умови їхньої відповідності цілям олімпійського руху. Виконком МОК організує періодичні зустрічі з МСФ, а також із НОК не менше одного разу в рік. На цих зустрічах головує Президент МОК, що визначає процедурні питання і порядок денний після консультацій із зацікавленими боками.

5.2 Олімпійський конгрес та солідарність

МОК проводить Олімпійський конгрес, що скликається в принципі разом у вісім років за рішенням МОК його Президентом. Місце і дату Конгресу встановлює МОК. Президент МОК головує на Конгресі і вирішує процедурні питання. Олімпійський конгрес носить консультативний характер. Олімпійський конгрес складають члени, Почесний довічний Президент, почесні члени і заслужені члени МОК, делегати МСФ, НОК і інших організацій, визнаних МОК. Крім них у роботі Олімпійського конгресу беруть участь спортсмени й обличчя, що запрошуються МОК індивідуально або в якості представників їхніх організацій. Виконком МОК визначає повістку Олімпійського

конгресу після консультацій із МСФ і НОК.

Метою Олімпійської солідарності є організація допомоги НОК, визнаних МОК, зокрема, що особо бідує в такій допомозі. Ця допомога здійснюється у виді програм, спільно розроблювальних МОК і НОК, при необхідності МСФ здійснюють технічну допомогу. Реалізацією всіх цих програм займається Комісія з Олімпійської солідарності, що очолює Президент МОК.

Програми, створені Олімпійською солідарністю, повинні сприяти:

1. Пропаганді основних принципів олімпійського руху;
2. Підвищенню спортивно-технічних знань спортсменів і тренерів;
3. Удосконалюванню (із наданням стипендій) технічного рівня спортсменів і тренерів;
4. Підготовці спортивно-адміністративних працівників;
5. Співробітництву з різними комісіями МОК, зокрема, із Комісією з Міжнародної олімпійської академії й олімпійського утворення, Медичною комісією, Комісією "Спорт для всіх" і Комісією з олімпійської програми, а також з організаціями й установами, що виконують такі ж завдання, зокрема, по олімпійському утворенню і пропаганді спорту;
6. Створенню там, де це необхідно, разом із національними або міжнародними організаціями простих функціональних і економічних спортивних споруджень;
7. Підтримці організації змагань на національному, регіональному і континентальному рівнях під керівництвом або під патронажем НОК;
8. Підтримці спільних двосторонніх або багатобічних програм

співробітництва НОК;

9. Роботі з урядовими і міжнародними організаціями по включенню спорту в програму Офіційного сприяння розвитку.

5.3 Олімпійські ігри

Олімпійські ігри є змаганнями між спортсменами в індивідуальних або командних видах, а не між країнами. Вони об'єднують спортсменів, котрих НОК відібрали для цієї мети, заявки яких були прийняті МОК, і виступаючих під технічним керівництвом відповідної МСФ. Повноваження прийняти остаточне вирішення по будь-яких питаннях, що стосується Олімпійських ігор, належать МОК. Олімпійські ігри перебувають із Ігор Олімпіади і Зимових Олімпійських ігор, кожні з яких проводяться разом у чотирьох року, відповідно до положень п.4. Перші Зимові Олімпійські ігри проводилися в 1924 р. Починаючи з 1924 р. вони вели свою нумерацію в порядку їхній проведення; однак XVII Зимові Олімпійські ігри відбулися в 1994 р. Види спорту, що проводяться на снігу і льоду, трактуються як зимові види спорту.

Термін "Олімпіада" означає період із чотирьох послідовного років, що починається з відкриття Ігор поточної Олімпіади і закінчується з відкриттям Ігор наступної Олімпіади. Якщо з якоїсь причини Ігри Олімпіади не проводилися, то Олімпіада закінчується через чотири роки після початку попередньої Олімпіади і з цього дня починається нова Олімпіада. Рахунок Олімпіад ведеться послідовно з перших Олімпійських ігор (Ігор Олімпіади) сучасності, що проводилися в Афінах у 1896 р.

Олімпійські ігри є виключною власністю МОК, якому належать усі права, пов'язані з ними, зокрема, без яких-небудь обмежень МОК належать права, пов'язані з їх організацією, використанням, віщанням, записом, поданням, відтворенням, доступом і поширенням у будь-якій формі і будь-яких засобах і методах, що існують у даний час, або тими, що будуть розвинуті у майбутньому. МОК буде визначати умови доступу і користування даними, що мають відношення до змагань і виступів на Олімпійських іграх. Усі прибутки від святкування Олімпійських ігор повинні використовуватися на розвиток олімпійського руху і спорту.

5.4 Олімпійська символіка

Олімпійський символ складається з п'ятих олімпійських кілець, використовуваних окремо, в одному або багатобарвному виконанні. Ці кільця повинні бути в обов'язковому порядку блакитного, жовтого, чорного, зеленого і червоного кольорів. Вони переплітаються зліва праворуч. Блакитне, чорне і червоне кільця розташовані нагорі, а жовте і зелене кільця - знизу. Уся фігура являє собою правильну трапецію, меншою основою якої є низ, відповідно до офіційного зображення, що зберігається в штаб-квартирі МОК і відтворену нижче. Олімпійський символ являє собою союз п'ятих континентів і зустріч спортсменів усього світу на Олімпійських іграх.

Олімпійський прапор являє собою біле полотнище без облямівки. У його центрі розташований олімпійський символ у п'ятих кольорах. Його дизайн і пропорції повинні відповідати прапору, подарованому П'єром де Кубертенем на Парижському конгресі 1914 р

Олімпійський девіз "Citius, Altius, Fortius" (швидше - вище - сильніше) виражає послання, що МОК адресує усьому, хто належить до олімпійського руху, закликаючи їх до досконалості - відповідно до духу олімпізма.

Олімпійською емблемою є складна композиція, затверджена МОК, у якій олімпійські кільця зв'язані з іншим відмітним елементом. Дизайн будь-якої олімпійської емблеми повинен перед яким би то ні було використанням представлятися на твердження Виконкому МОК.

Олімпійським є гімн, який затвердив МОК на 55-й сесії 1958 р. у Токіо, ноти (партитури) якого зберігаються в штаб-квартирі МОК. Усі права на олімпійські символ, прапор, девіз і гімн належать винятково МОК.

5.5 Міжнародний Олімпійський Комітет (МОК)

МОК є міжнародною неурядовою організацією, яка створена не для діставати прибутку, у формі асоціації зі статусом юридичної особи, визнаної Швейцарською федеральною радою. МОК постійно знаходиться в Лозанні (Швейцарія). Місією МОК є керівництво олімпійським рухом відповідно до Олімпійської хартії. Рішення МОК, які прийняті на основі положень Олімпійської хартії, є остаточними. Будь-яке спірне питання, що стосується їхній застосування або пояснення, може вирішуватися винятково Виконкомом МОК і, у деяких випадках, арбітражем у Суді спортивного арбітражу (САС).

Комплектування МОК -- поповнення, вибори, визнання і статус членів МОК. Члени МОК є натуральними особами. МОК має в складі

своїх членів діючих спортсменів, президентів або вищих посадових керівників МСФ і НОК. Загальне число членів МОК не повинно перевищувати 115 чоловік, відповідно до положень про ротацію параграфу 2.8 Офіційними роз'ясненнями до справжньої глави. МОК поповнює ряди й обирає своїх членів із числа облич, яких він вважає кваліфікованими з відповідності з Офіційними роз'ясненнями до справжньої глави.

МОК приймає своїх нових членів під час церемонії, на якій вони дають згоду виконувати свої обов'язки, прийнявши наступну клятву: "Удостоюючись честі бути членом Міжнародного олімпійського комітету і представляти його й усвідомлювати свої обов'язки в даній якості, я готовий служити олімпійському руху в повну міру своїх можливостей, дотримувати і вимагати поваги всіх положень Олімпійської хартії і рішень МОК, що я приймаю беззастережно, залишаючись вільним як від усякого політичного або комерційного впливу, так і від усіх розумінь расового або релігійного характеру; боротися проти будь-яких форм дискримінації і захищати при будь-яких обставинах інтереси МОК і олімпійського руху". Члени МОК є його представниками. Члени МОК не можуть приймати від уряду, організацій або інших юридичних і приватних осіб ніяких доручень, які б їхній зв'язували або перешкоджали волі їхніх дій або незалежності при голосуванні. Члени МОК не несуть особистої відповідальності за будь-які борги і зобов'язання МОК.

Кожний член МОК має наступні обов'язки:

1. Брати участь у Сесіях МОК;
2. Брати участь у роботі комісії МОК, до складу яких він

призначений;

3. Допомогати в розвитку олімпійського руху;
4. Стежити на місцях за реалізацією програм МОК, включаючи програму "Олімпійська солідарність";
5. Інформувати Президента МОК, щонайменше разом у рік, про хід розвитку олімпійського руху і його потреб;
6. Повідомляти невідкладно Президенту МОК про всі події, що могли б перешкоджати виконанню Олімпійської хартії або відбутися на олімпійському русі;
7. Дотримувати при будь-яких обставинах Кодекс етики, викладений у статті 25;
8. Здійснювати інші завдання, що доручаються йому Президентом, і, при необхідності, представництво МОК у будь-якій країні, території, або організації.

5.6 Кодекс допуску

Щоб бути допущеним до участі в Олімпійських іграх, спортсмен повинен виконувати правила Олімпійської хартії, правила відповідної МСФ, затверджені МОК, і бути заявленим своїм НОК. Спортсмен повинен:

- шанувати правила чесної гри і принцип відмови від насильства і поводитися на спортивній арені відповідним чином;
- відмовитися від застосування речовин і методів, заборонених Правилами МОК, МСФ і НОК;
- шанувати і виконувати всі положення Антидопингового кодексу.

Кожна МСФ установлює власні критерії допуску у своєму виді спорту відповідно до Олімпійської хартії. Ці критерії повинні бути подані на твердження Виконкому МОК. Застосування критеріїв допуску здійснюють МСФ, національні федерації, що є їх членами, і НОК у межах їхньої відповідної компетенції. Крім випадків, санкціонованих Виконкомом МОК, спортсмени-учасники Олімпійських ігор не повинні дозволяти використовувати під час Олімпійських ігор свою особистість, прізвище, зображення або спортивний результат із метою реклами. Заявка або участь спортсмена в Олімпійських іграх не повинні обумовлюватися якими фінансовими розуміннями. Будь-який учасник Олімпійських ігор повинний бути громадянином країни, НОЕК якої подав на нього заявку. Усі спірні питання, зв'язані з визначенням країни, що учасник може представити на Олімпійських іграх, вирішуються Виконкомом МОК.

Види спорту, що включаються в програму Олімпійських ігор.

Для того, щоб бути включеним у програму Олімпійських ігор, олімпійський вид спорту повинний відповідати наступним критеріям:

1. У програму Ігор Олімпіади можуть бути включені тільки види спорту, широко поширені не менше чим у сімдесятьох п'ятьох країнах на чотирьох континентах для чоловіків і не менше ніж у сорока країнах на трьох континентах для жінок.
2. У програму Зимових Олімпійських ігор можуть бути включені тільки види спорту, широко поширені не менше ніж у двадцятьох п'ятьох країнах на трьох континентах.
3. У програму Олімпійських ігор включаються тільки ті види спорту, у яких дотримується Антидопінговий кодекс олімпійського руху і,

зокрема, який проводять тестування поза змаганнями відповідно до правил Всесвітнього антидопінгового агентства.

4. Види спорту включаються в програму Олімпійських ігор не менше ніж за сім років до відповідних Олімпійських ігор, після цього ніякі зміни не допускаються.

Для включення в програму Олімпійських ігор дисципліна, що представляє собою відгалуження олімпійського виду спорту і включає в себе один або декілька видів змагань, повинна мати міцне міжнародне визнання. Критерії для включення дисциплін аналогічні критеріям для включення олімпійських видів спорту. Дисципліна включається в програму принаймні за сім років до початку конкретних Олімпійських ігор, і після цього ніяких змін вносити не дозволяється.

Вид змагання, що є змаганням у рамках олімпійського виду спорту або однієї з його дисциплін і призводячий до розподілу місць серед учасників, закінчується врученням медалей і дипломів.

Для включення в програму Олімпійських ігор види змагань повинні мати міцний міжнародний статус як по кількості країн, так і по географічному поширенню, а також входити не менше двох разів у програми чемпіонатів світу або континентів. У програму Олімпійських ігор можуть бути включені тільки види змагань для чоловіків, поширені не менше чим у п'ятдесятьох країнах і на трьох континентах, для жінок - не менше чим у тридцятьох п'ятьох країнах і на трьох континентах. Види змагань включаються в програму за чотирьох років до чергових Олімпійських ігор, і після цього у відношенні цих Ігор ніякі зміни не дозволяються.

Критерії для включення видів спорту, дисциплін і видів змагань

Для включення в програму Олімпійських ігор будь-який вид спорту, дисципліна або вид змагань повинні задовольняти умовам, визначеним у справжньому правилі. Неприйнятні види спорту, дисципліни або види змагань, у яких результати головним чином залежать від механічної рушійної сили. Якщо тільки МОК не прийме іншого рішення, змагання в одному виді програми не може одночасно приносити індивідуальний і командний залік. Види спорту, дисципліни або види змагань, включені в програму Олімпійських ігор, але більш не задовольняючим критеріям даного правила, проте в окремих виняткових випадках можуть залишатися в програмі за рішенням МОК в ім'я олімпійської традиції.

МСФ, що керують видами спорту, включеними в програму Олімпійських ігор, повинні повідомити МОК про свою участь у відповідних Олімпійських іграх не пізніше часу проведення сесії МОК, на якому обирається місто-організатор Ігор.

У виняткових випадках і за умови одержання згоди відповідної МСФ і ОКОІ, МОК може відступити від тимчасових обмежень, встановлених у вищевказаних параграфах 2 і 3, щоб уключити дисципліну або вид змагань у програму Олімпійських ігор однієї визначеної Олімпіади. Повноваження по включенню або виключенню виду спорту належать сесії МОК, у відношенні дисципліни або виду змагань - Виконкому МОК.

Пропаганда і реклама

На олімпійських об'єктах забороняється будь-яка політична,

релігійна або расова пропаганда. Не дозволяється реклама в районах проведення змагань на стадіонах або над ними й у місцях змагань, що вважаються вхідними в олімпійські об'єкти. Не дозволяється зведення комерційних будівель і використання комерційної реклами на стадіонах і в інших місцях змагань. Тільки Виконком МОК визначає принципи й умови, на яких може бути дозволена будь-яка форма реклами.

Офіційне роз'яснення до Правила 61.

1. Ніякий вид реклами або пропаганди - комерційної або інший - не може використовуватися на людях, спортивній формі, аксесуарах, загалом, на будь-якому предметі одягу або устаткуванні, що одягається або що використовується спортсменами або іншими учасниками Олімпійських ігор, за винятком, ідентифікації, як визначено нижче в параграфі 8, виробника даного предмета або устаткування, за умови, що така ідентифікація не буде зроблена надто помітної для рекламних цілей.

1.1. Знак виготовлювача не повинен розміщатися на кожному предметі одягу й устаткуванні більше одного разу.

1.2. Устаткування: будь-який ідентифікаційний знак виготовлювача, що займає більш ніж 10% поверхні устаткування, що виставляється під час змагань, буде вважатися надто помітним. Водночас, розмір знака виготовлювача не повинен перевищувати розміру 60 кв. див.

1.3. Головні аксесуари (шапки, шоломи, захисні або сонячні очк) і рукавички: при розмірі знака виготовлювача більш 6 кв. см будуть вважатися надто помітними.

1.4. Одяг (наприклад, футболки, шорти, тренувальні костюми): знак виготовлювача, розмір якого перевищує 12 кв. см, буде вважатися надто помітним.

1.5. Взуття: допускається, що на взутті може бути звичайний відмітний знак виготовлювача. Також можуть використовуватися ім'я виготовлювача і/або його логотип, розмір зображення яких не повинен перевищувати 6 кв. см, причому вони можуть знаходитися як на знаку виготовлювача, так і незалежно від нього.

1.6. У випадку, якщо МСФ приймає спеціальні правила, виправлення до перерахованого вище правилам повинні бути затверджені Виконкомом МОК.

Будь-яке порушення якими-небудь особами положень параграфу приведе до його дискваліфікації і позбавлення акредитації. Вирішення Виконкому МОК у цьому питанні є остаточним.

На номерах, що одягаються учасниками, не може бути ніякої реклами, на них повинна бути зображена олімпійська емблема ОКОІ.

2. Для того, щоб мати чинність закону, усі контракти ОКОІ, що містять будь-який елемент реклами, включаючи право або ліцензію на використання емблеми або талісмана Олімпійських ігор, повинні відповідати Олімпійської хартії й інструкціям, даним Виконкомом МОК. Те ж саме стосується і контрактів по устаткуванню для хронометражу і табло, а також по включенню будь-якого пізнавального сигналу в телевізійні програми. Порушення викладених тут положень входить у сферу повноважень Виконкому МОК.

3. Будь-який талісман, створений для Олімпійських ігор, повинен розглядатися як олімпійська емблема, дизайн якої ОКОІ

повинен представити у Виконком МОК для ствердження. Такий талісман не можна використовувати в комерційних цілях у країнах інших НОК без одержання письмової згоди НОК цих країн.

4. ОКОІ повинний забезпечити захист прав власності на емблему і талісман Олімпійських ігор на користь МОК як на національному, так і міжнародному рівнях. Проте, тільки ОКОІ, а після його ліквідації - НОК країни-організатора, може використовувати емблему, талісман, а також інші значки, плакати, предмети і документи, зв'язані з Олімпійськими іграми -- під час їхньої підготовки, проведення і протягом періоду, що закінчується не пізніше закінчення календарного року, протягом якого проводилися Олімпійські ігри. Після закінчення цього періоду усі права на використання такої емблеми, талісмана й інших знаків і дизайнів, значків, плакатів, предметів і документів належать МОК.

ОКОІ і/або НОК у разі потреби повинний діяти як довірена особа (у змісті попечителя) винятково в інтересах МОК.

5. Положення даного роз'яснення разом із усіма доповненнями і змінами стосуються всіх контрактів, підписаних організаційними комітетами Сесії МОК або Олімпійського конгресу.

6. На формах учасників і будь-яких облич, що займають офіційний пост, може використовуватися прапор або олімпійська емблема НОК, або, із дозволу ОКОІ, олімпійська емблема ОКОІ. Офіційні особи МСФ можуть носити форми й емблеми своїх федерацій.

7. Ідентифікаційні знаки на технічному устаткуванні, установках та іншій апаратурі, що не носять і не використовують спортсмени або

інші учасники під час Олімпійських ігор, включаючи устаткування для хронометражу і табло, ні при яких обставинах не можуть перевищувати 1/10 висоти самого устаткування, установки й апаратури і не повинні бути більш 10 см висотою.

8. Слово "ідентифікація" означає нормальне розташування імені, торгової марки, емблеми або будь-якого іншого відмітного знака виготовлювача даного предмета, що іменується на виробі лише в одному місці.

6. "Драфт" - система добору спортсменів у командних видах професійного спорту

Драфт (entry draft) — спеціальна система добору спортсменів у команди і закріплення їх за клубами. Уперше добір гравців по системі "драфт" був уведений НФЛ у 1936 р. із метою усунення конкуренції між клубами за обдарованих новачків і зрівноважування змагальної конкурентноздатності команд ліги.

Система "драфт", по-перше, значно знижує витрати клубів на придбання новачків, а по-друге, сприяє підвищенню класу відстаючих команд, що дозволяє домогтися в черговому сезоні підвищення розжарення спортивної боротьби і непередбачуваності результатів як окремих ігор, так і змагань у цілому, що сприяє підвищенню інтересу до цих змагань глядачів, засобів масової інформації, спонсорів і рекламодавців.

Таким чином, за допомогою системи "драфт" лігам вдасться, з одного боку, зменшити витрати на придбання нових талановитих гравців, а з іншого боку - підвищити глядацький інтерес, дорожче продати права на телетрансляції матчів, ефективніше здійснювати рекламно-комерційну діяльність, і, отже, збільшувати свої прибутки.

Суть "драфта" полягає в тому, що не спортсмен вибирає команду, за яким він хотів би виступати, а представники команд по визначеній системі відбирають потрібних їм гравців. Спортсмени змушені або погоджуватися з цією системою працевлаштування, або ззалишити надію на виступи у команді елітної ліги. При вільному працевлаштуванні найбільш обдаровані спортсмени могли б укласти

більш вигідні контракти, а при доборі по системі "драфт" ліги встановлюють межі зарплати, що вони можуть платити новачкам. У свою чергу асоціації гравців професійних ліг ведуть постійну боротьбу з керівництвом ліг за підвищення ліміту зарплати спортсменам-новачкам.

Найвища ефективність системи "драфт" сполучиться з її простотою: чим нижче місце клубу в минулому регулярному чемпіонаті ліги, тим раніш він вибирає собі гравця з затвердженого лігою списку, а отже, має шанс вибрати більш обдарованого і перспективного спортсмена і з його допомогою поліпшити турнірне положення команди в наступних сезонах.

Однак загальна формула проведення добору по системі "драфт" мала істотну нестачу. Вона стимулювала команди, що на заключній стадії регулярного чемпіонату знаходилися в нижній частині турнірної таблиці, до зниження самовіддачі в спортивній боротьбі і навіть до навмисного програшу, щоб зайняти останнє місце в регулярному чемпіонаті (в американському професійному спорті не практикується ротація команд між елітними і нижчими лігами) і одержати право перший вибрати новачка у "драфті" поточного року. Так, у 1993 р. у НХЛ перед останнім туром регулярного чемпіонату два команди-аутсайдери мали практично однакові показники. В останньому турі одна з них ("Оттава Сенаторі") без серйозного опору програла команді "Бостон" і одержала право першого вибору у "драфті". Довести, що "Оттава" програла зумисне неможливо, однак команда була оштрафована лігою, мабуть, із метою профілактики, а її президент змушений був піти у відставку.

Уникнути цього негативного явища допомогло нововведення за назвою "драфт-лотерея". Суть його полягає в тому, що останнє місце в регулярному чемпіонаті ще не гарантує права вибирати гравця першим. Команди, що не потрапили в ігри "плей-офф", розігрують це право в лотереї. Команда, що зайняла найбільш високе місце серед аутсайдерів, одержує одну кулю, що наступна за нею — два і т.д. Наприклад, у регулярному чемпіонаті НБА беруть участь 29 команд; за підсумками регулярного чемпіонату 16 кращих одержують право брати участь в іграх "плей-офф". Таким чином, залишається 13 аутсайдерів. Команда, що зайняла 17-е місце, одержить для участі в "драфт-лотереї" одна куля, що наступна за нею - два, а остання - 13 куль. Ці кулі засипають у лото-троні розігруються порядкові номери на право вибору команд у "драфті". Природно, що команда, що зайняла останнє місце в регулярному чемпіонаті, має більше шансів одержати право першого вибору, оскільки в неї більше куль.

Система "драфт" постійно удосконалюється. Так, унаслідок змін організації "драфт-лотереї", що внесені в останні роки в НБА, шанси команди, що замикає турнірну таблицю регулярного чемпіонату, підвищилися до 25 %, а найсильнішої — знизилися до 0,5 %.

Команди, що завоювали право на участь в іграх "плей-офф", одержують порядковий номер вибору у "драфті", зворотній зайнятому місцю у регулярному чемпіонаті. Команда-переможець вибирає остання, наступна за нею — передостання і т.д. Право вибору під визначеним номером у черговому "драфті" або "драфті" наступного року одна команда може продати іншій команді або обміняти на її гравця. Наприклад, у 1997 р. керівництво клубу "Детройт " передало

основного голкіпера команди Майка Вернона клубу "Сан-Хосе" за право вибору у "драфті" 1998 і 1999 р.

Перед кожним "драфтом" центральні скаутські бюро ліг на підставі детальної інформації складають рейтингові списки гравців, що є кандидатами на працевлаштування. Від місця гравця в рейтингу значною мірою залежить зарплата новачка. Водночас скаутські служби клубів складають і свої рейтинги гравців, що часто не збігаються з рейтингами центральних скаутських бюро. Досить вичерпну інформацію про талановитих спортсменів дають клубам тренери команд коледжів і університетів. Вони зацікавлені, щоб контракти були підписані з випускниками саме їхнього вузу, оскільки це гарна реклама для залучення в команду їхнього навчального закладу обдарованих випускників середніх шкіл.

Спочатку "драфт" проводили "за закритими двер", а потім — на спортивних аренах клубів як яскраве шоу з запрошенням глядачів, журналістів і телебачення. Так, драфт НХЛ 1997 р. висвітлювали дві телекомпанії.

Найбільш цікаво проходить перший раунд "драфту". Коли гравця вибирає яка команда, до нього відразу підходить її представник і вручає, наприклад у хокеї, "светр команди". У ньому гравець виходить на подіум, позує перед фотографами, дає інтерв'ю телебаченню. Після цього обов'язкова прес-конференція в спеціальній "прес-кімнаті". Спортсмени, відібрані в першій десятці, удостоюються такої уваги журналістів, що не мають навіть визнані лідери ліги. Фактично з "драфту" починається формування майбутніх суперзірок. Кількість раундів у різних лігах різне — від двох у НБА до 17 у НФЛ.

Якщо з відібраними у драфті гравцями клуби не підписують контракту до наступного драфту, гравці автоматично одержують право на участь у ньому. Однак це правило стосується тільки спортсменів, що виступали в командах Північної Америки (США, Канада). Права на всіх інших гравців залишаються за їх клубами, що вибрали. Наприклад, якщо якийсь клуб НХЛ вибрав у драфті хокеїста з України або

Росії і не підписав із ним контракт, то цей спортсмен не зможе більше потрапити у драфт, а отже, працевлаштуватися в НХЛ. Він зможе працевлаштуватися в НХЛ тільки у випадку, якщо цей клуб передасть право на цього гравця іншому клубу, що зацікавлений у висновку з ним контракту.

Таким чином, суть драфта полягає в тому, що не спортсмен вибирає команду, у складі якої він хотів би виступати, а представники клубів по визначених правилах підбирають гравців, що їм потрібні. Система "драфт" усуває клуби від конкурентної боротьби за найбільш кваліфікованих новобранців, що дозволяє клубам зменшити витрати на придбання обдарованих гравців. Ця система дає лігам можливість регулювати конкурентноздатність команд і підвищує видовищність змагань, що сприяє зростання доходів як ліги в цілому, так і всіх її клубів. Самому процедури драфту ліги перетворили в цікаве шоу, що дозволяє одержати додаткові прибутки і популяризувати свій вид спорту.

Особливості добору спортсменів у клуби НБА, ГБЛ, НФЛ, НХЛ

Добір спортсменів у командних ігрових видах професійного спорту Північної Америки здійснюється по системі "драфт". Однак у

кожній лізі є свої особливості її функціонування.

Американський баскетбол по своїй структурі нагадує велику піраміду, підстава якої складає шкільний баскетбол. Середня частина — розгалужена і добре організована система студентського баскетболу, а також нижчі професійні ліги; вершина піраміди — професійні клуби НБА. Щорічний добір спортсменів проводиться після закінчення чергового сезону в червні місяці. До участі у драфті допускаються спортсмени, яким здійснилося 18 років. Вони повинні мати відповідний рівень спортивної майстерності і подати письмову заяву в НБА не пізніше чим за 45 доби до дня проведення драфту.

Відповідно до колективного договору між профспілкою гравців і керівництвом Національної баскетбольної асоціації, кожна команда має право тільки на два вибори в драфте. Всі інші гравці, що були у драфт-спискеу Центрального скаутського бюро ліги, одержують право на вільне працевлаштування в будь-якому її клубі, що виявить цікавість до того або іншого спортсмена. Щоб звести до мінімуму помилки при доборі і більш точно оцінити потенційні можливості молодого баскетболіста, у НБА створена розгалужена система багаторічного спостереження за перспективними спортсменами. На кожного молодого гравця заводять "досє", у якому фіксують усі його сильні і слабкі боки: як краще грати з ним і проти нього, як допомогти йому закидати м'яч у кошик, як виключити його з гри й ін. Подібну інформацію збирають протягом 3-6 років.

За три тижні до драфту проводяться так називані "огляди" гравців, яких Центральне скаутське бюро ліги включило в драфт-список. "Огляди" можуть підвищити або понизити акції баскетболіста,

як це відбулося, наприклад, із литовським легіонером А. Карнишовасом, що не задрафтовали в 1995 р., хоча до "оглядів" він котирувався досить високо. П'ять кращих баскетболістів драфт-рейтингу ліги звільняються від "огляду" і, як правило, на них не приїжджають.

У процесі преддрафтового вивчення можливостей гравців клуби намагаються вирішити ряд найважливіших питань:

1. Чи виправдовує гравець вкладені в нього засоби?

Оскільки витрати клубу навіть на гравця під 5–7-м номерами у драфті складають велику суму (понад 2 млн доларів за станом на 1996–1998 р.), то це питання надзвичайно актуальне.

2. Чи володіє кандидат достатніми фізичними даними і підготовленістю для НБА?

Високий ріст; довгі, сильні, швидкі руки і ноги; потужні плечі і торс; "м'яка" кисть; добре розвита мускулатура є важливими передумовами для успішної кар'єри баскетболіста в НБА. Більшість зірок виглядають саме так. Однак бувають і виключення: погана стрибучість у суперзірок професійного баскетболу Л. Берд, відносно короткі ноги в кількарázового чемпіона НБА С. Пипена, маленький, не тільки по баскетбольних мірках, ріст М. Богза (біля 158 см). Пророчити, що вони стануть видатними майстрами, було непросто.

3. Чи зможе новобранець проявити себе в НБА?

Відповідь на це питання намагаються одержати під час преддрафтових "оглядин". Гравцям дають величезні фізичні навантаження й оцінюють ступінь переносимості і відновлення гравців після цих навантажень, оскільки протягом сезону практично

часу на розвиток фізичних якостей і функціональних можливостей недостатньо. На тренуванні насамперед відпрацьовують до автоматизму необхідні техніко-тактичні дії.

4. Що в спортсмена на душі?

Люди по-різному реагують на великі грошові суми на банківських рахунках і свої фотографії на обкладинках модних журналів. Щоб вивчити внутрішній світ новачка, у НБА застосовують психологічний тест, що містить більш 600 питань. Крім того, психологи проводять із кандидатами бесіди, а якщо необхідно, спілкуються з людьми з їхнього найближчого оточення (друзі по навчанню, сусіди, педагоги).

5. Чим виділяється гравець і чи зможе він зберегти свою індивідуальність у НБА?

У НБА команди намагаються комплектувати з яскравих індивідуальностей за принципом: кращий що забиває, кращий по доборі м'ячів на щитах, кращий диспетчер, кращий захисник. Гравець повинен мати у своєму арсеналі хоча б один видатний бік. Такий гравець не тільки корисний для команди, навіть якщо вона виступає на середньому рівні, але і забезпечує високе відвідування ігор, а отже, високі прибутки клубу.

6. Переможець чи гравець по натурі або він залежить від зіграності команди, у якій грав колись?

Важливо правильно оцінити можливості кандидата в прагненні до перемоги з його здатністю, стиснувши зуби, зломати хід матчу, якщо він буде виступати в іншій команді. Це, наприклад, удалося "Финиксу", що вибрали в "драфті" 1995 р. Майкла Финли, що

виступав за команду університету м. Висконсин. Незважаючи на те що у рейтинговому списку він значився під номером 21 у "Финиксе", Финли добре себе проявив і став одним із кращих новачків сезону.

7. Чи подобається керівництву клубу ця людина?

Поряд із багаторічним вивченням можливостей добору майбутніх кандидатів в елітні клуби за допомогою самих сучасних комп'ютерних методик, іноді власники команд або генеральних менеджерів роблять свій вибір, покладаючись на інтуїцію.

Щоб дати аргументовану відповідь на ці і подібні питання, у лігах і клубах створена розгалужена скаутська служба. Спеціальні тренери-селекціонери ведуть безупинний пошук молодих талантів у закріплених за ними регіонах, у тому числі й в інших країнах. Однак навіть добре оснащені новітніми розробками вчених і комп'ютерних програм скаути і генеральні менеджери клубів НБА іноді помиляються. Так, із усіх гравців, обраних у першому раунді драфта 1986 р., тільки сім продовжували брати участь в іграх НБА 1996 р. В то ж час із "задрафтовуваних" у першому раунді 1985 р. продовжували виступи в лізі в 1996 р. 14 баскетболістів. Слід зазначити також, що "задрафтовуванні" у другому і навіть третьому раундах 1986 р. успішно виступають у лізі і наприкінці 90-х років такі відомі баскетболісти, як М. Прайо, Д. Родман, Д. Хорнасек і ін.

Професійний бейсбол, як і баскетбол, має потужну і розгалужену систему підготовки спортсменів. Найбільш масовою її ланкою є шкільний бейсбол. Вже з десятих років юні спортсмени беруть участь у змаганнях по спрощених правилах (менші розміри ігрового поля, більш легкі біти і м'ячі). По закінченні школи кращі бейсболісти

удосконалюють свою майстерність у командах коледжів і університетів. Кращі з кращих запрошуються в клуби ГБЛ. Потрапити в основний склад команди коледжу або університету, а тим більше професійного клубу ГБЛ, престижно і дуже складно. Добором гравців у команди коледжів, університетів і професійних клубів займаються кваліфіковані тренери-селекціонери. Спортсмени проходять систематичне тестування ступеня фізичної підготовленості (швидкісні і швидкісно-силові якості, витривалість) і рівня техніко-тактичної майстерності з обліком ігрових амплуа. На всіх обдарованих гравців коледжів і університетів протягом декількох років збирається детальна інформація, що аналізується при доборі в клуби ГБЛ.

Добір гравців у клуби ГБЛ проводиться два рази на рік (січень, червень) по системі "драфт". Гравці, відібрані в січневому драфті, але по різних причинах контракти, що не підписали, із клубами, автоматично включаються в червневий драфт і можуть бути відібрані іншою командою. Це дає спортсменам визначені переваги, оскільки їм не обов'язково підписувати контракти по першому драфту на будь-яких умовах. У них є шанс одержати більш вигідні пропозиції в червневому драфті. Однак, не підписавши контракту, вони на тривалий час утрачають досить високу зарплату без усяких гарантій на більш вигідний контракт у майбутньому.

Рейтинговий список гравців на драфт складає ліга. Відповідно до статуту ГБЛ, у драфті можуть брати участь бейсболісти, що закінчили середню школу. Якщо випускник середньої школи не підписав контракту з професійним клубом ГБЛ до надходження в університет, то він втрачає право на працевлаштування в лізі до досягнення 21

року.

У Національній футбольній лізі основним резервом поповнення складів команд є гравці студентських команд і Міжнародної ліги. Селекціонери клубів НФЛ збирають детальну інформацію на гравців зазначених команд по ігровим амплуа. Особлива увага звертають на ріст і масу тіла, рівень розвитку силових і швидко-силових якостей, бойовий дух спортсменів. На підставі інформації селекціонерів скаутське бюро складає рейтингові списки кандидатів у клуби НФЛ. Добір проводиться по системі "драфт" після закінчення фінальної серії ігор "Супер Боул" (у січні). "Драфт" перебуває з 17 раундів, тобто кожна команда має право вибирати гравців 17 разів. Гравці, невідібрані у 17 раундах, одержують право на вільне працевлаштування в клуби ліги, що проявлять до них інтерес.

До початку 80-х років НФЛ включала в рейтингові списки на драфт тільки футболістів-студентів, що закінчували навчання до першого вересня поточного року, і гравців, у яких минув термін дії права на зарахування в студентські команди. З 1982 р. у рейтингові списки кандидатів у НФЛ стали включати і футболістів, що не закінчили навчання у вузах.

Національна хокейна ліга (за станом на початок сезону 1999/2000 р.) перебуває з 22 американських і 5 канадських клубів. При більшості хокейних клубів функціонують хокейні школи, навчання в який починається з 6-літнього віку: "А" - 6-7-літні; "В" - 8-9-літні; "С" - 10-11-літні; "Д" - 12-13-літні.

До 1969 р. у клубах НХЛ були дублюючі команди, із яких по досягненню 21 року обдаровані хокеїсти переходили в елітні команди.

Однак у цій ситуації складно було досягти балансу конкурентноздатності команд ліги, оскільки в команд були різні фінансові можливості для залучення в клуби головних молодих гравців. Це змусило керівництво НХЛ ввести в 1963 р. добір спортсменів по системі "драфт". У "драфтовий" список уключалися хокеїсти, які досягли 17 років, що не були членами складів команд, що дублюють. У 1964 р. мінімальний вік участі хокеїстів у "драфті" був збільшений до 18 років.

У 1969 р. керівництво НХЛ офіційно скасувало статус команд, що дублюють, і вперше в драфті клуби могли вибирати гравців незалежно від того, у якій команді вони виступали раніше.

Наприкінці 90-х років у північноамериканському хокеї сформувалася розгалужена система підготовки гравців, що включає: дитячо-юнацькі групи при елітних хокейних клубах; юнацькі ліги; Студентську хокейну лігу; Аматорську хокейну лігу; Міжнародну, Центральну й Американську професійні хокейні ліги. Очолює цю систему НХЛ, селекціонери якої скрупульозно вивчають молоді дарування з метою добору найбільш талановитих гравців у її клуби, що мають також міжнародних скаутів, що збирають інформацію переважно про європейських хокеїстів.

Керівництво НХЛ проводило "грабіжницьку" політику стосовно національних федерацій хокею європейських країн. Клуби НХЛ переманювали талановитих хокеїстів без найменшої компенсації національним федераціям. Тільки в 1990 р. завдяки втручання Міжнародної федерації хокею між НХЛ і Федерацією хокею Швеції був відпрацьований механізм переходу шведських гравців у команди

НХЛ. У 1992-1993 р. це питання був погоджений із Федерацією хокею Росії, Чехії і Словаччини. Співробітництво Міжнародної ліги хокею з НХЛ привело до того, що перехід хокеїста в НХЛ став можливий тільки після узгодження з національною федерацією відповідної країни.

Наприкінці 90-х років у драфтові списки НХЛ уключали хокеїстів у віці 18- 20 років, однак це відносилось тільки до північноамериканських хокеїстів (США, Канада). Для хокеїстів інших країн установлене лише одне вікове обмеження — їхній вік повинний бути не менше 18 років. Драфт проводиться в червні і складається з дев'ятох раундів (було 12). Однак він може закінчитися швидше, якщо представники клубів проголосують за це. Так, у 1997 р. відбулося лише чотири раунди. Гравці, не відібрані в цих раундах, одержали право на вільне працевлаштування в клубах ліги.

Процедура драфту займає один день, однак напередодні її проведення ажітаж досягає апогею. Для агентів кандидатів на працевлаштування в клубах НХЛ цей день дуже відповідальний. Їм необхідно нанести візити в імпровізовані офіси клубів (де проводиться драфт), що цікавляться їх підопічними. Під час бесід із гравцями напередодні драфту представники команд звертають увагу на дрібні деталі, зокрема на те, наскільки відверто відповідає спортсмен на питання, на його манеру триматися, говорити і т.д. Іноді за день до драфту акції гравця можуть істотно зрости, або навпаки — значно знизитися. Фахівці стверджували, що саме внаслідок не дуже удалих відповідей на питання в 1996 р. російський легіонер А. Волчков був задрафтований не під другим, як пророкували, а під четвертим

номером. Різниця полягає в тому, що чим вище номер, тим велика ймовірність висновку вигідного контракту.

Важливим традиційним заходом, що проводиться за добу до драфту, є представлення головних молодих гравців публіці. Це грандіозне шоу з музичним супроводом і участю популярних естрадних виконавців, із дотепними коментарями відомих хокеїстів. Потім учасники майбутнього драфту надходять у розпорядження журналістів. Починається "розкручування" майбутніх зірок і суперзірок вже напередодні драфту.

Північноамериканські хокеїсти, що виберуть у драфті, залишаються за клубами, що їх задрафтовали, протягом двох років. Якщо за цей час клуби не підпишуть із ними контракт, то вони знову одержують право на участь у драфті. Хокеїсти з інших країн залишаються за клубами доти, поки клуби підпишуть із ними контракт або передадуть право на цих гравців іншим клубам.

Незважаючи на розгалужену скаутської служби і скрупульозну роботу тренерів-селекціонерів, уникнути помилок при доборі не вдається. Нерідко гравці, які були задрафтовані під високими номерами, не виправдують надій, а обрані наприкінці драфту незабаром змушують говорити про себе. Наприклад, такі суперзірки ліги, як П. Буре, Б. Халл, Т. Флери, Д. Гашек, не входили навіть у першу сотню претендентів, а на А. Оутса, Д. Сиссарелли, Д. Малена і Э. Белфора скаути у свій час навіть не звернули уваги.

Звичайно менеджери цінують можливість вибрати молодого гравця в першому колі "драфту". Сьогодні, за словами головного менеджера команди "Питтсбург Пінгвіне" Т. Еспозито, драфт за

участю 18-літніх хокеїстів — справа зовсім ненадійне, тому що ніхто з упевненістю не може сказати, чи стане 18-літній гравець у майбутньому "зіркою" або хоча б надійним гравцем. Тому в НХЛ поширена практика продажу своєї черги у "драфті". Так, клуб "Лос-Анджелес Кінге", купляючи в команди м. Едмонтон У. Гретцки за 15 млн доларів, віддав за нього також свого кандидата першого кола 1988 р. М. Джелинаса і трьох майбутніх кандидатів першого кола набору 1989-1991 р.

При збільшенні кількості команд НХЛ діє спеціальний драфт розширення. Наприклад, у сезоні 1998/99 р. у НХЛ створена нова команда "Нешвилл Предаторс". Відповідно до статуту НХЛ, новий клуб має право прийняти по однім гравці кожною з 26 команд-старожилив. У свою чергу кожний клуб може захистити від переходу в нову команду одного воротаря, п'яťох захисників, дев'ятьох форвардів і ще одного польового хокеїста, або двох воротарів, трьох захисників, сімох нападаючих і ще одного польового гравця. Крім того, на драфт розширення команди автоматично могли не виставляти молодих хокеїстів, що грали в НХЛ менше двох років.

Таким чином, що ведуть професійні ліги в командних ігрових видах спорту здійснюють добір новобранців по системі "драфт". Однак між ними є істотні різниці в його організації і проведенні. Вони стосуються кількості драфтів протягом року, кількості раундів драфту, особливостей застосування системи "драфт" у відношенні північноамериканських спортсменів і спортсменів з інших регіонів.

У розглянутих лігах функціонують центральні скаутські бюро і скаутські служби клубів, що наполегливо ведуть пошук спортивних

талантів як у США, так і за їх межами.

Тренери-селекціонери постачені новітніми науковими розробками за методикою добору обдарованих спортсменів, однак уникнути помилок не завжди вдається.

ПИТАННЯ ДО САМОКОНТРОЛЮ

1. Різновиди сучасного спорту. Характеристика. Критерії ефективності.
2. Класифікація видів спорту в залежності від особливостей тренувальної та змагальної діяльності спортсменів.
3. Основні підходи для розвитку професійного спорту.
4. Завдання та функції олімпійського спорту
5. Професійний спортивний клуб. Характеристика.
6. Професійна спортивна ліга. Характеристика.
7. Низова організаційна ланка ліги. Характеристика.
8. Спонсорство. Характеристика.
9. Класифікація олімпійських видів спорту, яка заснована на аналізі структури рухової дії.
10. Організаційна структура ліги.
11. Основні функції ліги. Характеристика.
12. Прибутки ліги. Фінансова діяльність ліги.
13. Спорт «джентльменів» кінця 19-го століття. Характеристика.
14. Визначення «аматор». Характеристика. Історія розвитку поняття.
15. Характеристика істинного аматорства.
16. Олімпіада – це ???
17. Олімпійська хартія – це ???
18. Фундаментальні принципи олімпійської хартії.
19. Олімпізм – це ???
20. Мета олімпійського руху.

21. Верховна влада в олімпійському русі.
22. Ідеолог сучасного олімпійського руху.
23. Якими факторами обумовлене відвідування змагань?
24. Критерії приналежності до олімпійського руху.
25. Олімпійський конгрес. Функції. Членство.
26. Олімпійська емблема. Історія виникнення.
27. Права на олімпійські символи: прапор, гімн та девіз.
28. Олімпійський прапор. Права. Опис. Хто автор?
29. Зміст олімпійського девізу «Citius, Altius, Fortius».
30. Олімпійський гімн. Історія виникнення.
31. Дата створення міжнародного олімпійського комітету.
32. Комплектування МОК - поповнення, вибори, визнання та статус членів МОК.
33. Обов'язки членів МОК.
34. Визнання міжнародного олімпійського комітету. Рівні та критерії визнання.
35. Юридичний статус міжнародного олімпійського комітету.
36. Верховна влада міжнародного олімпійського комітету.
37. Кодекс допуску спортсменів на олімпійські ігри.
38. Критерії для включення видів спорту до олімпійських ігор.
39. Права на олімпійські ігри.
40. Спортсмен - професіонал. Характеристика.
41. Визначення «професіонал». Характеристика. Історія розвитку визначення.
42. Критерії відбору у професійному спорті. Характеристика.
43. Підходи до розвитку професійного спорту.

44. Кількість найбільш прибуткових видів професійного спорту.
Чинники, критерії прибутковості.
45. Джерела прибутків професійного спорту. Прибутки від концесії стадіону та Палацу спорту.
46. Загальні функції професійного спорту.
47. Оздоровча функції професійного спорту.
48. Виховна функції професійного спорту.
49. Освітня функції професійного спорту.
50. Комунікативна функції професійного спорту.
51. Видовищна функції професійного спорту.
52. Рекламна функції професійного спорту.
53. Специфічні функції професійного спорту.
54. Функція моделювання поведінки (приклади).
55. Функція індивідуалізації (приклади).
56. Функція підтримки надії (приклади).
57. Функція інтеграції (приклади).
58. Функція духовності та виховання віри у відповідні цінності.
59. Основні джерела прибутку у професійному спорті. Аналіз.
60. Джерела прибутків професійного спорту.
61. Прибутки від продажу квитків на змагання.
62. Продаж прав на трансляцію змагань радіо- та телекомпаніям.
63. Прибутки від комерційно–ліцензійної, рекламно-спонсорської та видавницької діяльності.
64. Прибутки від інвестицій з центральних фондів ліг.
65. «Драфт – лотерея». Характеристика. Особливості.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРИ

1. Вавилов Ю.Н., Лаптев А.П. Особенности подготовки профессиональных спортсменов // Теория и практика физической культуры. - 1990. - №6. - С. 34-36.
2. Гуськов С.И. Любитель или профессионал? - М.: Знание, 1988. – 94 с.
3. Матвеев Л.П. Основы общей теории спорта и системы подготовки спортсменов. – К.: Олимпийская литература, 1999. – 318 с.
4. Платонов В.Н. Общая теория подготовки спортсменов в олимпийском спорте. - К.: Олимпийская литература, 1997. - 584 с.
5. Ряшинцев Н., Логофет Г. Как работают профессионалы // Спорт за рубежом. - 1989. - №21. - С. 12-15.
6. Современная система спортивной подготовки / Под ред. Ф.П. Суслова, и др. - М.: СААМ. - 1995. – 445 с.
7. Профессиональный спорт / Под ред. С.И.Гуськова, В.Н.Платонова. – К.: Олимпийская литература, 2000. – 392 с.
8. Бейсбол: цифры и факты // Международный и зарубежный спорт. Политика, менеджмент, маркетинг. - М., 1993. - Вып. 17.- С. 49-50.
9. Бокс Энциклопедия. - М.: Физкультура и спорт, 1998.- 320 с.
10. Вавилов Ю.Н. , Лаптев А.П. Особенности подготовки профессиональных спортсменов // Теория и практика физической культуры. - 1990. - №6. - С. 34-36.
11. Вуден Д. Современный баскетбол: перевод с английского. -

- М.: Физкультура и спорт, 1987. - 256 с.
12. Гуськов С.И. Голубой монстр. - М.: Мысль, 1986. - 222 с.
 13. Гуськов С.И. Любитель или профессионал. - М.: Знания, 1988. - 94 с.
 14. Гуськов С.И. Спонсор и спорт. - М.: МЦНГИИ, 1995. - 160 с.
 15. Гуськов С.И. Гуськов С.С. Гиенвидение и спорт. - М.: Полиграф сервис, 2000. - 334 с.
 16. Кондрашова Н. Большой спорт за рубежом // Тренер. - 1993. - №1. - С. 32-33.
 17. Коняев С., Цветков П. Корпорация "Спорт." - София, 1984. - 258 с.
 18. Матвеев Л.П. Основы общей теории спорта и системы подготовки спортсменов. - К.: Олимпийская литература, 1999. - 318 с.
 19. Платонов В.Н. , Гуськов С.И. Олимпийский спорт. - К.: Олимпийская литература, 1997. - 495 с.
 20. Ряшенцев Н. Логофет Г. Как работают профессионалы // Спорт за рубежом. - 1989. - №21.- С. 12-15.
 21. Серебряков А.В., Понамарев Н.И. Социология спорта в США на службе капитализма. - М.: Физкультура и спорт, 1987. - 223 с.
 22. Современная система спортивной подготовки / Под ред. Ф.П. Суслова, В.Л. Сыча, Б.Н. Шустина. - М.: СААМ, 1995. - 445 с.
 23. Столбов В.В. История физической культуры. - М.: Просвещение, 1989. - 288 с.

24. Хемпен К. Рекламодатели, спонсоры, телекомпании и спортивный маркетинг: Перевод с английского. // Зарубеж. спорт: менеджмент, маркетинг. - 1992.- Вып 1-2.- С. 23-24.
25. Гуськов С.И. Игра называется деньги. - М.: Полиграф сервис, 1998. - 195 с.
26. Сейранов С.Г. Прогноз развития рыночных отношений в сфере физической культуры и спорта в России // Олимпийское движение и социальные процессы. 1-я книга. - Краснодар: КГАФК, 1996. - С. 80-85.